

**COVID-19 SALGINININ ERZURUM'DA MÜZİK
SEKTÖRÜ ÇALIŞANLARI ÜZERİNDEKİ
ETKİLERİNİN BELİRLENMESİ**

Habip ÇEMÇ

Yüksek Lisans Tezi

Müzik Bilimleri Ana Sanat Dalı

2022

(Her Hakkı Saklıdır.)

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
MÜZİK BİLİMLERİ ANA SANAT DALI
MÜZİKOLOJİ SANAT DALI

**COVID-19 SALGINININ ERZURUM'DA MÜZİK SEKTÖRÜ ÇALIŞANLARI
ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİN BELİRLENMESİ**

(The Determining the Effects of Covid-19 Pandemic on Music Industry Employees at
Erzurum)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Habip ÇEMÇ

Danışman: Doç. Dr. Şevki Özer AKÇAY

Erzurum

Ağustos, 2022

GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ

Graduate School of Fine Arts

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Habip ÇEMÇ tarafından hazırlanan “Covid-19 Salgınının Erzurum’da Müzik Sektörü Çalışanları Üzerindeki Etkilerinin Belirlenmesi” başlıklı çalışması 09 / 08 / 2022 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Müzik Bilimleri Ana Sanat Dalı, Müzikoloji Sanat Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı:	Doç. Dr. Yavuz ŞEN <i>Atatürk Üniversitesi</i>	Aslı Islak İmzalıdır
Danışman:	Doç. Dr. Şevki Özer AKÇAY <i>Atatürk Üniversitesi</i>	Aslı Islak İmzalıdır
Jüri Üyesi:	Doç. Dr. Kaan ÖZTUTGAN <i>Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi</i>	Aslı Islak İmzalıdır

Enstitü Yönetim Kurulunun
.../.../.... tarih ve sayılı
kararı.

Bu tezin Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği’nin ilgili maddelerinde belirtilen şartları yerine getirdiğini onaylarım.

Prof. Dr. Ahmet Selim DOĞAN
Enstitü Müdürü
Aslı Islak İmzalıdır

GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ

Graduate School of Fine Arts

ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Covid-19 Salgınının Erzurum’da Müzik Sektörü Çalışanları Üzerindeki Etkilerinin Belirlenmesi” başlıklı çalışmanın tarafımdan bilimsel etik ilkelere uyularak yazıldığını ve yararlandığım eserleri kaynakçada gösterdiğimi beyan ederim.

... / ... / 2022

Habip ÇEMÇ
Aslı Islak İmzalıdır

- ☐ Tezle ilgili patent başvurusu yapılması / patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle Enstitü Yönetim Kurulunun .../.../.... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 2 (iki) yıl süreyle engellenmiştir.
- ☐ Enstitü Yönetim Kurulunun .../.../.... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) ay süreyle engellenmiştir.

TEŞEKKÜR

“Covid-19 Salgınının Erzurum’da Müzik Sektörü Çalışanları Üzerindeki Etkilerinin Belirlenmesi” isimli bu çalışmanın oluşumunda, bilgi ve tecrübelerini benden esirgemeyen, her ihtiyacında yanımda olan danışman hocam Doç. Dr. Şevki Özer AKÇAY’a, tez savunmamda fikirleri ile katkıda bulunan bakış açıları kazanmamı sağlayan Doç. Dr. Yavuz Şen ve Doç. Dr. Kaan ÖZTUTGAN’a ve yine çalışmaya başladığım günden beri benden desteğini esirgemeyen Esma Çağla OLUĞ’a, müzik eğitimim süresince bana emek veren Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Müzik Bilimleri Bölümü hocalarıma, maddi ve manevi her türlü desteğiyle bugünlere gelmemde yanımda olan değerli aileme teşekkürlerimi sunarım.

Habip ÇEMÇ

ÖZ
YÜKSEK LİSANS TEZİ
COVID-19 SALGINININ ERZURUM'DA MÜZİK SEKTÖRÜ ÇALIŞANLARI
ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİN BELİRLENMESİ

Habip ÇEMÇ
Ağustos, 2022, 41 sayfa

Amaç: Bu çalışmanın amacı, Covid-19 salgın sürecinin Erzurum'da müzik sektöründe çalışan müzik sektöründe çalışan başta müzisyenler olmak üzere müzisyen olmayıp da müzik sektörüne hizmet eden diğer çalışanlar üzerindeki ne tür etkiler bıraktığını belirleyebilmektir. Müzik sektöründe müzisyenler, sahne-ses-ışık teknisyenleri, müzik aleti satıcıları, eğlence mekânı (düğün salonları, kafeler, barlar vb.) sahipleri ve çalışanları olmak üzere pek çok farklı paydaş sektör elemanı olarak tanımlanabilir. Bu çalışmada, sektör çalışanları arasından iki grup ele alınmıştır: müzisyenler ile sahne-seslendirme ve ışık teknisyenleri.

Yöntem: Betimsel bir araştırma olan bu çalışma için olgubilim araştırma yöntemi kullanılmıştır. Olgubilim nitel bir araştırma yöntemidir. Bu araştırmanın odaklandığı olgu, Covid-19 salgınının Erzurum müzik sektörü çalışanları üzerindeki sosyal, ekonomik ve psikolojik etkileridir. Araştırmanın verileri, yüz yüze uygulanan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile, Erzurum'da müzik sektöründe çalışan müzisyenler (n=14) ve sahne-seslendirme ve ışık teknisyenlerinden (n=4) oluşan 18 kişilik katılımcı grubundan edinilmiştir. Ulaşılan veriler nitel veri analizi tekniklerinden içerik analiziyle incelenmiş, uygun olanlar nicel veriye dönüştürülmüş ve betimsel istatistik tekniklerinden sıklık ve yüzdeyle analiz edilmiştir.

Sonuçlar: Çalışma sonunda; pandemi sürecinde tüm katılımcıların ekonomik, büyük kısmının ise psikolojik sıkıntılar yaşadıkları, bu sıkıntıların katılımcıların sosyal hayat düzenlerini olumsuz etkilediği, temel ihtiyaçları bile karşılamakta zorlandıkları belirlenmiştir. Katılımcıların yanıtlarına göre pandemi sürecinde müzik ve eğlence sektöründeki duraksamaların, iş ve gelir kaybına yol açtığı, bu durumun özellikle tek gelir kaynağı müzik sektörü olan katılımcıların ekonomik sıkıntılar nedeniyle psikolojik sorunlar da yaşadıkları belirlenmiştir. Müzisyenlerin genellikle evde geçirdikleri sürede farklı müzik tarzlarına yöneldikleri, kendi imkanlarıyla kayıtlar alarak, mesleki çalışmalardan uzak kalmamak için gayret gösterdikleri de diğer sonuçlardır.

Anahtar Kelimeler: Müzik, Covid-19, müzik ekonomisi, müzik psikolojisi, müzik sosyolojisi.

ABSTRACT
MASTER THESIS
THE DETERMINING THE EFFECTS OF COVID-19 PANDEMIC ON MUSIC
INDUSTRY EMPLOYEES AT ERZURUM

Habip ÇEMÇ
August, 2022, 41 pages

Aim: The aim of this study is to determine what kind of effects the Covid-19 epidemic process has had on employees in various sectors, especially musicians working in the music industry in Erzurum. In the music sector, many different stakeholders, including musicians, stage-sound-light technicians, musical instrument sellers, owners and employees of entertainment venues (wedding halls, cafes, bars, etc.) can be defined as sector members. In this study, two groups were discussed among the sector employees: musicians and stage-voice-over and lighting technicians.

Method: The phenomenological research method was used for this study, which is a descriptive study. Phenomenology is a qualitative research method. The focus of this research is the social, economic and psychological effects of the Covid-19 outbreak on Erzurum music industry employees. The data of the study were obtained from a group of 18 participants consisting of musicians (n=14) and stage-voice-voice and lighting technicians (n=4) working in the music industry in Erzurum, using face-to-face semi-structured interview technique. The obtained data were analyzed by content analysis, one of the qualitative data analysis techniques, the appropriate ones were converted into quantitative data and analyzed with frequency and percentage from descriptive statistical techniques.

Result: At the end of the study; It was determined that during the pandemic process, all the participants experienced economic and most of them psychological problems, these problems negatively affected the social life patterns of the participants, and they had difficulty in meeting even their basic needs. According to the answers of the participants, it was determined that the pauses in the music and entertainment sector during the pandemic process caused job and income loss, and this situation also experienced psychological problems due to economic difficulties, especially the participants whose only source of income was the music sector. Another result is that musicians generally tend to different styles of music during the time they spend at home, make records with their own means, and try not to stay away from their professional studies.

Keywords: Music, Covid-19, music economy, music psychology, music sociology.

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Katılımcıların demografik özellikleri.....	20
Tablo 2. Katılımcıların Covid-19 hastalığını geçirmiş olma durumlarının betimsel dağılımları	23
Tablo 3. Katılımcıların Covid-19 sürecinde ekonomik sıkıntılar yaşama durumlarına ilişkin betimsel dağılımı	24
Tablo 4. Katılımcıların Covid-19 sürecinde psikolojik sıkıntılar yaşama durumlarına ilişkin betimsel dağılımı	27

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	i
ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI.....	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZ.....	iv
ABSTRACT	v
TABLolar DİZİNİ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
Giriş	1
Problem Cümlesi	1
Araştırmanın Amacı	2
Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi	2
Araştırmanın Sınırlılıkları	3
Varsayımlar	3
Tanımlar	4
Kuramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar.....	4
Müzik ve Müziğin İşlevleri	4
Müziğin toplumsal işlevleri.....	5
Müziğin psikolojik işlevi.....	7
Müziğin ekonomik işlevi.....	9
Müzik Sektörü	11
Müzisyen.	12
Menajer.....	13
Yapımcılar ve aranjörler.....	13
Müzik stüdyoları.....	14
Radyo, televizyon, internet.....	14
Covid-19 Hastalığı ve Küresel Salgına (Pandemi) Dönüşü	15
Covid-19 salgının sosyolojik etkileri.....	16
Covid-19 salgının psikolojik etkileri.....	17
Covid-19 salgının ekonomik etkileri.....	17
İKİNCİ BÖLÜM	19
Yöntem	19
Araştırmanın Modeli	19
Katılımcılar.....	19
Verilerin Toplanması.....	21

Verilerin Analizi	22
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	23
Bulgular	23
Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	23
İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	26
Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	29
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	32
Sonuç, Tartışma ve Öneriler	32
Sonuç ve Tartışma	32
Öneriler	34
KAYNAKÇA	36
EKLER	39
ÖZGEÇMİŞ	42

BİRİNCİ BÖLÜM

Giriş

Çağlar boyunca farklı alanlardaki pek çok kişi tarafından çeşitli tanımları yapılan müzik; kişiden kişiye değişen bir kavram olmakla birlikte insanlıkla doğmuş, gelişmiş ve şekillenmiştir. Bestecileri ve seslendiricileri özelinden bireysel olan müzik, bunun yanı sıra bireylerin içinde bulundukları kültürle şekillendirilmesi ve hitap ettiği farklı tüketici kitleleriyle birlikte toplumsal bir unsurdur. Bu sebeple, yaşanan doğal afetlerden, salgınlardan, toplumsal olaylar gibi değişkenlerden kolaylıkla ve büyük ölçüde etkilenebilmektedir.

Tarihsel süreçte dünyada yaşanan olaylar, toplumun birçok alanını etkilemiş olduğu gibi müziği de derinden etkilemiştir. Bu bağlamda, yakın zamanda insan yaşamına girmiş olan küresel Koronavirüs salgını; gündelik hayatı hem düşünsel hem de fiziksel açıdan farklılaştırmış ve gündemi değiştirmiştir. İçinde bulunulan durum, beklenmedik bir anda hayatımıza dahil olarak belki de hiç değişmeyeceği düşünülen günlük faaliyetleri ve toplumsal yaşamı değiştirirken, modern çağda farklı birçok yaşam tarzı bulunan insan hayatını kısıtlayarak büyük bir engel teşkil etmiştir. Bulaşma oranını azaltmak için, sosyal mesafe koşulları adı altında fiziksel alanlarda uygulanan düzenlemeler, farklı açılardan ve farklı boyutlarda da olsa, hemen hemen her sektöre tesir etmiştir. Müzik sektörü çalışanlarının da (müzisyenler, sahne-seslendirme ve ışık teknisyenleri vb.), söz konusu virüs salgınından olumsuz etkilendiği söylenebilir. Covid-19 pandemisi sürecinde alınan önlemler arasında kafe, bar, restoran ve benzeri canlı müzik yapılan mekânların kapanması, konser vb. etkinliklerin iptal edilmesi gibi uygulamalar yer almıştır. Bu tedbirlerin salgın sürecinde tıbbi açıdan çok faydası olduğu açıktır. Ancak müzik sektörü çalışanları bu süreçte uygulanan sokağa çıkma yasakları, eğlence mekânlarının kapanması vb. uygulamalardan hem ekonomik olarak hem de psikolojik olarak oldukça etkilenmişlerdir.

Problem Cümlesi

Araştırmanın temel problemi “Covid-19 salgın sürecinin Erzurum’da müzik sektörü çalışanları üzerindeki etkilerinin belirlenmesi” şeklinde oluşturulmuştur. Söz konusu problemin çözümü için yanıt aranan alt problemler ise şunlardır:

- Salgın sürecinin, Erzurum’da müzik sektörü çalışanları üzerindeki ekonomik etkileri nelerdir?
- Salgın sürecinin, Erzurum’da müzik sektörü çalışanları üzerindeki psikolojik etkileri nelerdir?
- Salgın sürecinin, Erzurum’da müzik sektörü çalışanları üzerindeki sosyal etkileri nelerdir?

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Covid-19 salgın sürecinin Erzurum’da müzik sektöründe çalışan bireyler üzerindeki etkilerinin incelenmesidir. Müzik sektörü çalışanları, müzisyenler başta olmak üzere, ses teknisyenleri, müzik aleti satıcıları, eğlence mekânı (düğün salonları, kafeler, barlar vb.) sahipleri ve çalışanları pek çok farklı paydaş ve emekçi olarak tanımlanabilir. Ayrıca pandemi dönemi de kendi içinde zaman akışı olarak çeşitli evrelere ayrılabilir. Bu evreler, salgının ülkemizde ilk vaka ile ortaya  ıkışı (13 Mart 2020) olan 1. evre, yeni normal olarak adlandırılan kısıtlama tedbirlerinin gevşetildiği (1 Haziran 2020) 2. evre ve Eylül ayı itibarıyla başlayıp kış dönemini de içine alan 3. evre olarak tanımlanabilir. Bu süreçte pandeminin farklı evrelerinde h k metin ve yerel yönetimin salgın yönetimi uygulamalarının, kısıtlama ve normalleşme tedbirlerinin tüm sektör emekçileri üzerinde farklı ve çeşitli etkileri olduğu açıktır. Özellikle eğlence sektörü çalışanları (ve burada çalışan müzisyenler) en çok etkilenen kesim olmuşlardır.

Araştırmanın  nemi ve Gerekçesi

Covid-19 Pandemisinin, II. Dünya Savaşından bu yana insanoğlunun karşı karşıya kalmış olduğu en büyük küresel sağlık felaketi olduğu düşünülmektedir. Bu süreçte herhangi bir ilaç bulunamaması sonucunda tüm dünya nüfusu sonuçları ağır olan bir takım sosyal, ekonomik, psikolojik vb. sorun ile yüzleşmek durumunda kalmıştır. Ülkelerin birbirlerine sınırlarını kapatmaları, uluslararası ticaretin neredeyse durma noktasına gelmesi, birçok sektörde üretimin durması, sağlık ve kamu harcamalarındaki ciddi artışlar vs. pek çok unsur küresel ekonomiyi ciddi bir şekilde olumsuz etkilemektedir (Duran & Acar, 2020). Salgınları oluşturan etkenlerin karakterleri gereği fizyolojik işleyişi ve psikolojiyi ya kendileri bozmakta veya sekonder enfeksiyonlarla ve komplikasyonlarla dengesizleştirmektedirler. Bu sebeple salgın koşullarının duygu durumunu etkilemesi doğal kabul edilmektedir. Salgın riski altındaki sağlıklı bireylerde ise, kişinin kendisi, ailesi ve yakın çevresinin hastalığa yakalanma tehlikesi, işini, özgürlükleri ve bazı imk nlarını kaybetme olasılığı, rutin yaşantısını sürdürememesi gibi koşullar psikolojiyi etkilemekte ve davranım bozukluklarına dönüşmektedir (Aslan, 2020).

Bireylerin başta tüketim davranışları olmak üzere pek çok davranışını etkilemesi Covid-19'u diğer dışsal şok ve krizlerden ayrı bir yere konumlandırmıştır. Özellikle hareket kısıtlamaları iktisadi faaliyet üzerinden ciddi bir yük oluşturmuştur. Seyahat kısıtlamaları yolcu hareketliliğini sona erdirmiş, eğitimde uzaktan eğitim modeline geçilmiş spor ve sanatsal etkinliklere ara verilmiş konaklama endüstrisi durma noktasına gelmiştir. İşgücü piyasası açısından uzaktan çalışma modeline geçilmiş sosyal ve fiziksel mesafe kuralları çerçevesinde piyasanın fiziki çalışma sistemi değişmiş bazı üretim noktalarında üretime ara verilmiştir. Artan belirsizlik karşısında zamanında finansal yardım ve acil finansman destekleri ile istikrarı bozucu etkinin derinleşmesinin önüne geçilmiştir. Tüm dünyada etkisini hissettiren Covid-19, Türkiye ekonomisinde sektörel güven endekslerini, dış ticaret istatistiklerini, işgücü piyasasını, sanayi üretim endeksini, turizm gelirlerini doğrudan etkilemiştir (Soylu, 2020). Bu nedenle, Covid-19 salgın sürecinde Erzurum'da müzik sektörü çalışanlarının bu süreçten ne şekilde etkilendiğinin belirlenmesi ve ileriye dönük rehabilitasyon çalışmalarına ışık tutabilmesi, çalışanların yaşadıkları sıkıntıların çözümüne yönelik önerilerin oluşturulabilmesi açısından bu çalışmanın önemli olduğu söylenebilir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma,

- Verilerin toplanması bakımından Covid-19 pandemisinin başlangıcı olan 13 Mart 2020 ile veri toplama işleminin bittiği 31 Ekim 2021 tarihleri ile,
- Erzurum ili merkezinde yer alan Aziziye, Palandöken ve Yakutiye ilçeleriyle,
- Müzik sektörü çalışanlarından 14 müzisyen ve 4 sahne-seslendirme ve ışık teknisyeni ile,
- Veri toplama tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme ile sınırlıdır.

Varsayımlar

Bu araştırma kapsamında,

- Seçilen araştırma modelinin, veri toplama araçlarının ve veri analiz yöntemlerinin uygun ve yeterli olduğu,
- Katılımcı yanıtlarının samimi, içten ve gerçeği olduğu gibi yansıttığı varsayılmıştır.

Tanımlar

Müzisyen: Müzik işleriyle ilgilenen, müzik eserlerini icra eden veya besteleyen/düzenleyen, kişiler. Gazimihal (1961), müzik eğitimcilerini de müzisyen tanımı içerisine almıştır ve müzikten para kazanma (geçimini müzikle sağlama) şartına bağlı olmaksızın müzikle ilgilenenleri müzisyen olarak tanımlamaktadır (s. 162).

Seslendirme, ışık ve sahne teknisyeni: Büyük organizasyonlarda (opera, festival, tiyatro vs.) ses, ışık ve görüntü organizasyonunun teknik işleriyle ilgilenen kişi; teknisyen.

Kısaltmalar

M: Müzisyen

S: Seslendirme, ışık ve sahne teknisyeni

Kuramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar

Müzik ve Müziğin İşlevleri

Diğer sanat dalları arasında en ilkel ve temel kalıplara dayanan müzik sanatı, yıllar süren pratik ve emek gerektiren karmaşık bir sanat dalıdır. Melodilerin ortaya çıkmasındaki ilk adımlar, deniz, rüzgâr, kuş gibi doğanın seslerini taklit eden ilk insanlara atfedilir. Geçmişte insanlar doğanın güçlerine tapmanın bir yöntemi olarak mırıldanmaya, korkularını bastırmak için bağırarak, aklına, konumuna göre bazen hüznü, bazen mutlu melodiler yaratmaya başlamıştır. İnsanlar kendi seslerini kullandıkça ve seslerini yükselttikçe, sesleri çıkarmak için nesneleri bir araya getirip hayvan kemiklerine üfleyerek, nesneleri birbirine vurarak, kendi seslerini kullanarak, üfleyerek ses çıkarmayı öğrendikçe, müzik kendi vahşi tarihini yazmaya başlamıştır (Akt., Angı, 2005, s. 61).

Müzik nedir sorusuna yanıt olarak yapılacak olan tanım, farklı bakış açılarından yapılmış birçok tanımdan oluşan bir listeye eklenecek bir tanımdan daha fazlası olmayacaktır. Bunun sebebi, müzik incelemesi ya da müzik uygulaması yapan veya müziği dinleyen insanların tanımlamalarının kültürel çeşitlilikle oluşturulmasıdır. Değişik kültürlerde müziksel farklılıkların ve farklı müzik kavramlarının var olması, müziğin tanımının niceliği ve niteliği bakımından sınırlandırılmayacağı anlamını taşır (Erol, 2009, s. 74).

Çok eski zamanlardan beri farklı insanlar tarafından tanımlanan müziğe genel olarak bakmak yardımcı olur. Çünkü müzik ve gürültü kavramları bile kişiden kişiye farklılık göstermektedir. Karolyi'ye göre, dünyanın ve evrenin oluşumunun başlangıcında sessizliğin

öne çıktığı varsayılabilir. Sessizlik var çünkü hareket yok. Dolayısıyla dünyada havayı hareket ettirebilecek tek bir titreşim yoktur. Dünya nasıl yaratılırsa yaratılsın, bu yaratıma hareket eşlik etmelidir. Belki de bu yüzden ilkel toplumların yaşamını ve ölümünü ifade etmede müziğin her zaman büyümlü bir etkisi olmuştur. Çeşitli biçimleriyle müzik tarih boyunca soyut anlamını kaybetmemiştir. Fubini'ye göre, yıllar boyunca tüm müzikal düşünce, diğer yandan geniş anlamda müzik tarihiyle ve müziği böyle bir nesne, belirli bir ilgi nesnesi haline getiren diğer alanlarla kesinlikle birleştirilmiştir. Akustik fizik, psikoloji, matematik, felsefe, başka türlü ve estetik spekülasyon, dilbilim, müzik sosyolojisi vb... Dolayısıyla böyle bir kompleksin içinde kaybolmak çok kolaydır; ancak elbette müzik farklı insanların ilgisini ve dikkatini çektiyse, bu müziğin çok çeşitli bir gerçeklik olduğu ve farklı perspektiflerden bakılabileceği anlamına gelir. Müzik, müzik dilinin dile göre en önemli özelliklerinden biridir ve tercüme edilemez. Notalar, sesler kelimeler değildir; bu nedenle başka bir dile veya başka bir müzik diline çevrilemezler. Herkesin anlayabileceği eşsiz bir dildir (Akt., Çuhadar, 2016, ss. 2-3).

Müziğin toplumsal işlevleri.

Tüm bilim ve sanatlarda olduğu gibi müziğin de farklı işlevleri vardır. Bu işlevler “sosyal, kişisel, ekonomik, kültürel ve eğitimsel” olmak üzere beş grupta toplanmıştır. Müziğin toplumsal işlevlerini daha iyi anlamak için “toplum” kavramının doğru anlaşılması gerekir. Toplum: “Sosyal ihtiyaçlarını karşılamak ve ortak bir kültürü paylaşmak için etkileşimde bulunan çok sayıda insanın bir araya gelmesidir. Fichter bu tanımlı verdikten sonra grup ve toplum arasındaki kafa karışıklığından bahseder ve grubun bireyleri ve toplumun da grupları içerdiğini belirtir ve herhangi bir toplum düşünüldüğünde bunun bireylerden ziyade gruplara odaklanması gerektiğini savunur (Akt., Bulut, 2001, s. 173).

Müziğin toplumsal işlevleri; bireyler, birey ile toplum, toplumsal kesimler ve toplumlar arası anlaşma, dayanışma, kaynaşma, paylaşma, iş birliği yapma, birleşme ve bütünleşme sağlamasında müziğin oynadığı rolleri kapsar (Uçan, 2005, s. 32). Müzik etkinlikleri bireyin sosyalleşmesini kolaylaştırır ve hızlandırır. Grup etkinliklerine katılma, bir grubun parçası olma, grupta fark edilme, grup içinde kabul görme, grup içinde sosyal olarak güvenilme vb. aidiyet duyguları, müziksel aktiviteler yoluyla toplumda yerini alır. Birlikte müzik besteleyerek iş birliği, iş bölümü, etkileşim, uyum, dayanışma ve paylaşım sağlanır ve güçlendirilirken, birlikte çalışan bireylerin sorumluluklarına katkıda bulunarak sorumluluk bilinci artar (Akt., Erdal, 2007, s. 290). Bestecilerin ve seslendiricilerin kendi alanlarında gösterdikleri yetkin performanslarının temelinde, kendileri için amaçsız, hoşgörüsüz bir çalışma disiplini bulunmaktadır. Yalnız profesyoneller değil, amatör seslendiriciler de yaşadıkları çalgı öğrenme süreçlerinde aynı disiplini çalışma yaşama biçimine ayak uydurmak zorundadırlar. Bir

yaratının, profesyonelce ayrı amatörce ayrı seslendirilişi olmaz. Temel öncelikle üslubuna göre seslendirmenin yanında bazı orijinalitelere sahip olmak gerçek bir konsantrasyon gerektirir. Bilgi, görgü ve teknikleri üslup amaçlarına uygun olarak renklendirmek gerekir bütün bunlar insanda toplumsallaşma süreçlerinin temelindeki; sabır, görgü, duyarlık, bilgi, başka insanların davranışlarına dikkat etme, onları anlama, mimik, ses, jest gibi iletişim kurabilme, kendini kabul ettirme, topluluk içinde mutlu yaşama gibi davranışları kazanmamıza yardımcı olabilirler. Hele oda orkestrası, koro, oda müziği gibi gruplarda çalmak, müzik aracılığı ile toplumlaşmada etkin rol oynayabilirler (Günay, 2011, s. 195).

Bir toplumun kültürel/müzikal tercihleri bakımından tabakalaşmasına dair önemli tezlerden biri hepçillik/tekçillik tezidir. Aslen Di Maggio tarafından ortaya atılan ve daha sonra Peterson ve Simkus tarafından ABD özelinden geliştirilen hepçillik hipotezi, yüksek kültürü düşük kültüre tercih etmekten ziyade tercihlerin çeşitliliğinin toplumsal ayrımın temel kriteri olduğu fikrini savunur. O zamandan beri ABD ve Avrupa’da yapılan birçok çalışmada, bir toplumun yüksek statülü gruplarından gelen (yani, eğitim, kültürel sermaye, ekonomik sermayenin yüksek seviyelerine sahip) insanların kültürel pratikleri ve beğenileri (yüksek ve düşük kalite pratikler dahil olmak üzere) daha çeşitli olma eğilimindeyken, işçi sınıfına mensup bireylerin sadece popüler kültür ürünlerini tüketen daha tekçil insanlar olduğu savı kanıtlanmıştır. Bu çalışmaların bazı örnekleri ABD’de Peterson ve Fernandez-Blanco; Hollanda’da Van Eijck; Fransa’da Coulangeon; Birleşik Krallık’ta Chan ve Goldthorpe ve İtalya’da Favvaro ve Frateschi’dir (Akt., Lena, 2018, s. 163).

Tarihin farklı dönemlerinde, aynı toplumun farklı toplumsal katmanlarında ve dünyanın farklı toplumlarında birbirinden çok fazla farklı müzik geleneklerinin hüküm sürmesinden hareketle toplum sanat arasında bariz bir ilişki olduğu ilk bakışta söylenebilir. Üstelik bu gözlem insanın toplumsal faaliyetinin diğer alanlarına ilişkin gözlemlerle de çakışmaktadır. Sosyolojinin kurucularından Durkheim buradan yola çıkarak Montesquieu’nün kanunları insan doğasından değil sosyal organizmanın doğasından çıkarmasını kendi sosyolojik yaklaşımının temel dayanaklarından biri olarak görür (Ayas, 2015, ss. 53-55).

Müzik sosyolojisi, müzik ve toplum arasındaki karşılıklı, çok boyutlu ve anlamlı ilişkiyi inceleyen alt dallardan biridir. Bir sanat dalı olarak müziğin toplumsal bileşenleri; din, siyaset, cinsiyet, günlük yaşam, ekonomi ve kimlik gibi alanları kapsayan dinamik ve parçalı kültürel kalıpları incelemeyi amaçlar. Bu durumda hem müziğin yapıldığı ve bir eser ya da ürün olarak sunulduğu toplumsal durumu anlamak hem de üretilen müzik üzerinden toplumun durumu hakkında yorum ve çıkarımlarda bulunmak mümkündür (Güven & Ergun, 2014, s. 2).

Müzik sosyolojisi yakın zamana kadar gerek Türkiye’de gerekse dünyada sosyolojinin marjinal bir şubesi olarak görülüyordu. Bu tablonun 1980’lerden sonra çarpıtıcı bir şekilde değiştiği, bilhassa Batı’da müzik sosyolojisi yayınlarında bir patlamanın yaşandığı görülmektedir. Timothy J. Dowd 1970-1980 arasında Sociological Abstracts listesinde müzik sosyolojisiyle ilgili yalnızca 269 makale varken, bu sayının 1980-1990 arasında önce aşağı yukarı ikiye katlandığını, 1990-2000 arasındaysa 847’yi bulduğunu kaydeder. Müzik sosyolojisi yayınları yükselişini 2000’li yıllarda da katlanarak sürdürmüştür. Türkiye’de müzik sosyolojisi çalışmaları henüz Batıyla karşılaştırılabilir düzeyde olmasa da 1980’ler, 1990’lar ve 2000’lerin, Türkiye için de bu alanda kayda değer bir canlanmanın yaşandığı yıllar olarak ifade edilmektedir. Bilhassa popüler müzik ve arabesk üzerine yapılan tartışmalar o denli etkili olmuştur ki, Türkiye’nin XX. yüzyılın bilhassa ikinci yarısında yaşadığı büyük toplumsal ve kültürel dönüşümü bu çalışmalar olmaksızın analiz etmek artık mümkün değildir. Sonuç olarak hem Batı’da hem de Türkiye’de müzik sosyolojisi çalışanlarının sayısı ve etkisi açısından, kabaca 1980 öncesi ve sonrası arasında çarpıtıcı bir karşıtlık vardır (Akt., Ayas, 2015, s. 239).

Bir ideoloji olarak yanlış toplumsal bilincin kaynağı olarak müzik, gerçekliğin kendisi sanatın gerçekliğini somutlaştırdığında işlevsel müziktir. Bu, müzik sohbetinin toplum tarafından kullanıldığı bir durumdur. Müziğin toplumsal mizacının da etkisiyle müzik, toplumsal olmaktan çıkıp toplumsallaşır. Müziğin toplumla nasıl ilişkili olduğunu sormak yerine, müzikte toplumun nasıl ortaya çıktığını incelemek önemlidir çünkü müzikal oluşumlar ve anlamlar sosyal yapılardan türetilir. Ancak müziğin merkezi içeriği hakkında toplumu yapı bozuma uğratma çabalarından tam bir başarı beklenemez. Kuşkusuz müziğin toplumsal içeriği, ilk ortaya çıkışında gizlenerek, parça parça ortaya çıkar. Bu içerik doğrudan gözden uzak görünmez. Müzik ve sosyal içeriği ayrılmalıdır (Soykan, 2000, s. 76).

Müziğin psikolojik işlevi.

Psikolojiden söz edildiğinde ve bu terim yalnız başına kullanıldığında bireysel psikoloji kastedilmektedir. Mevzubahis insan olduğunda psikolojinin hem fiziksel hem de toplumsal bir çerçeve içinde davranan insanı çeşitli ilişkileriyle inceleyen bir bilim dalı olarak tanımlanması mümkündür. Sosyal psikolojiye yaklaşımı düşündüren bu tanım; bireyin, fiziksel çevresinden ve toplumdan soyutlanarak yaşayacağı hipotezine dayanarak yapılmış görünmesine rağmen, bireyi odak noktası olarak ele aldığı düşünülürse, bireysel psikoloji tanımı olarak kabul edilebilir. Psikoloji akımları açısından bakıldığında, gözlenebilir davranışlardan ve ilişkilerden söz edildiğine göre, davranışçı görüşe göre bir tanımın olduğu kanısına varılabilir. Psikoloji, bilim olma yolunda ilerlerken, olabildiğince somut verilere dayandırılma konusunda davranışçı görüşten ve deneysel psikolojinin bulgularından yardım almıştır (Günay, 2011, s. 77).

İnsan toplumsal bir varlık olmakla birlikte kendine özgülüğü, biricikliği olan bir varlıktır. O hem toplumsallaşmıştır hem de bireyselleşmiştir. Kendine özgü düşünceleri, duyguları vardır. Bazı değer yargıları ve davranışları toplumun öngördüğü gibidir. Bazı davranışları ise, toplumca hoş görülebilecek kadarı ile farklı olabilir. Bu farklılıklar bazı durumlarda o kültürün değişmesine de neden olabilirler. Birey, toplum içinde, sürekli olarak katılmak zorunda kaldığı etkileşimler sonucunda o toplumun değerlerini öğrenir. Bu değerlerden bazıları, müzik alanındaki davranışlara transfer olurlar. Bireyin müzik tercihleri, bulunduğu çevredeki müzik çeşitleri ve türleri ile bunlara toplumca bağlanan değerlere göre biçimlenebilir (Günay, 2011, s. 81).

Müzik eğitiminde psikoloji konusunda Türkmen (2019) şunları aktarmaktadır:

Müzik en başta insan ruhunu etkiler. Bu etkiler sebebiyle müzik; insanın ruh halinin iyi veya kötü olmasına neden olabilir. Aristo, müziğin eğlence, ahlak eğitimi, hoşça vakit geçirmek ve arınma olmak üzere dört amaca hizmet ettiğini bildirir. Sanatın asıl amacının ruhu arıtmak olduğunu, insanın içini temizlemek olduğunu ve müziğin de bütün doğal ahenkleri kendinde toplandığı için işlerin ve sanatların en yücresi olduğunu söyler. Toplumsal bir varlık olarak çevresiyle iletişim kurmada insan yaşamının en temel öğelerinden biri olan ses, insanlığa sunulmuş bir hediyedir ve sesin en güzel hali müziktir. Duyguların eğitiminde ve ifadesinde ritim ve müzik kadar etkili bir başka araç yoktur; müziğin çocukların eğitiminde mutlaka kullanılması gerekir (s. 8).

Müzikal sosyal psikoloji, bireylerin müzik ortamındaki gözlemlenebilir ve gözlemlenemeyen içsel davranışlarını yöntemlerle, bilimsel ve özgün araştırma teknikleriyle inceleyen özel bir bilim dalı olarak adlandırılabilir. Kolektif müzik yaratan etkinliklere ve müziğin çalındığı çevreye aktif veya pasif katılım gibi bireylerin sosyal ilişkilerinin sosyal ve psikolojik yönleri, müzikten etkilenen diğer müzik ve etkinliklere, zihinsel durumların algılanmasına dönüşür. Genel olarak performans sırasında yaşanan duygusal süreçler araştırma konuları arasında sayılabilir (Günay, 2011, s. 80).

İnsanlara müzik kullanımlarını soran Sloboda, altı tür yanıt belirlemiştir. Sloboda'nın zihinsel, hafıza, duygusal, ruh hali geliştirme, ruh hali değişimleri ve aktiviteler (günlük aktiviteler, uyku, okuma, sosyalleşme) olarak tanımladığı bu kategoriler, müziğin bireysel, sosyal ve psikolojik durumlarda nasıl kullanıldığının net bir özetini sunar. Onu duygusal ve sosyal bir kaynak olarak kullandığını gösterdiğini iddia eder. Bu konuya farklı bir yaklaşımla yaklaşan Hargreaves ve North, müziğin psikolojik işlevlerini duygusal, sosyal ve bilişsel işlevler olarak tanımlamıştır. ve müziğin önemi benlik kavramını oluşturarak bireye, kişisel iç katman duygusal ifadeyi kolaylaştırır, müzik performansı ve akranların müzik dinleme davranışındaki önemi. Dört sınıfta tanımlanan kişilerarası sınıf, müziğin ergen arkadaşlık ve grup kimliği kalıplarını şekillendirmedeki rolünü yansıtan sosyal statü sınıfı ve bireyin kendi

kültürünün ideallerini öğrenmesine yardımcı olan ideolojik katmanlıdır (Akt., Şenel, 2013 s. 31).

Müziğin ekonomik işlevi.

Sanatın var edilişi ve ilgili ürünlerin yaşatılmasında, farklı düşüncelere göre birincil, bazı düşüncelere göre ise önemli görülen bir neden de ekonomidir. Müzik sanatında sanatı var edenler bestecilerdir. Yaşatanlar da seslendiriciler ve tüketici durumunda olan dinleyicilerdir. Bunun yanında mekânlar, organizasyonlar kuruluşlar, teknik olanaklar ve değerleri de anılmalıdır (Günay, 2011, s. 66). Sanat türlerini sosyo-ekonomik durum içinde sınıfsal reaksiyon gösteren düşüncelerce sanat ve ekonomik gelişmenin basamaklarını yansıtır. Marx, belli bir zamanda var olan üretim sisteminin bir toplum sanatının stil ve içeriğini belirlediğini, sanatın da dahil olduğu üst yapının (kültürel, manevi değerler) tamamının ekonomik alt yapı tarafından belirlendiğini savunur (Akt., Ulusoy, 2005, s. 49). Bu savunmada kendini gösteren sanatın tamamen ekonomik yapıya bağlı olduğu görüşü tartışmaya açıktır. Nitekim Engels, Marx'ın bu görüşünde karşılıklı etkileşimleri göz ardı ettiğini belirtmiştir. Ancak Engels de ekonominin sanat üzerinde büyük bir güce sahip olduğunu vurgulamıştır. Hauser ise her sanat dalının biçim ve sitilini bir sınıfın diğerleriyle olan mücadelesi sonucunda belirlediğini savunur. Oswald Spengler, sanatın ilerlemesini ekonomik çeşitliliğe bağlar. Ona göre toplumsal açıdan ekonomik fakirlik, peşinden sanat fakirliğini de getirmektedir (Akt., Ulusoy, 2005, s. 50).

Düşünürlerin bu görüşlerinin eksik ya da tek yönlü bulunması ancak ekonominin sanat ve müzik üzerindeki gücünü ortaya koymak adına oldukça önemlidir. Sanat dalının ortaya koyduğu üründe, içinde bulunduğu sosyo-ekonomik izlerin bulunması ve bu ürünün aynı sosyo-ekonomik dünyayı paylaşanlarca daha iyi anlaşılması doğal bir sonuçtur (Göher, 2007, s. 306).

Müzik üretimi, yorumlanması, müzik aleti üretimi, eser basımı, yedek parça, elektrikli ve mekanik aletler müzik üretim aşamasında yer almaktadır. Müzik yayıncılığı, CD ve kaset satışı, konser yönetimi, internet, radyo ve televizyon hizmetleri, eser ve müzik aletlerinin barındırılması ve satın alınmasına ilişkin düzenlemeler dağıtım aşamasına dahildir. Müzik dinlemek, müziği farklı durumlarda kullanmak, müzik eserlerinin icrası ile ilgili araç ve gereçler satın almak ve kullanmak, dinleyicilerin kendilerinin müziği tüketme işlevi ile ilişkilendirilmektedir. Bu temel işlevler içerisinde yüzlerce model vardır: piyasa, sermaye, para, reklam, rekabet bu faktörlerden bazılarıdır. Müziğin ekonomik işlevlerinin yanı sıra, müziğin ekonomik hayattaki rolü, getirdiği etki, yardım, katkı, destek ve sağladığı önemli faydalardan da söz edilir (Akt., Göher, 2007, s. 8). XIX. yüzyılın başında müzisyenler, onları finansal olarak destekleyen ekonomik ve politik seçkinlere büyük ölçüde bağımlıydı. Ekonomik seçkinler

ayrıca sanatı yüksek statüye giden bir basamak olarak kullandılar ve yüksek kültürün popüler sanattan daha önemli olduğuna inanıyorlardı. Castiglione'nin bir aristokratın en başından beri iyi bir müzisyen olması gerektiğine dair yazısı, dönemin soylularının müziğe bakışını özetlemektedir (Akt., Kutluk, 1997, s. 47).

Günümüzde müzik konusunu kapitalist üretim biçimi ve ilişkileri içinde ele almak gerekir. Bu konuda Erdoğan (2000) şunları aktarmaktadır:

Egemen ideolojileri ve kültürel ilişkileri destekleyen müzik üretimi bu pazar yapısının temel ürün biçimidir. Kendini alternatif ideolojik yaklaşımla tanımlayan müziğin bu pazar içinde, sadece kendi ideolojik yanlılarının dinlenmesi ötesinde pazarlanması olasılığı ancak bu alternatif denilen veya öyle görünen tarzın aslında kapitalist düzenin üretim tarzına alternatif olmasına bağlıdır. Örneğin Punk ve benzeri müziklerin burjuva orta sınıfı çocuklarının, bol cep harçlığı aldıkları baba ve analarına ve insanlar arası durağan dayanışmaya karşı küfürle karşıtlığı ve bu karşıtlığın giyme, yeme, içme, kullanma ve atmadan geçerek ifadesi kapitalist pazar için oldukça fonksiyoneldir. Yani, Punk ve benzeri müzikler sosyal direnişin müziği olma özelliğine çok az sahiptir. Bir kişinin (veya grubunun) müziği kendisi ve grubu için yazması, bunu hiçbir kapitalist firmayla anlaşmadan kendi olanaklarıyla, aracı kullanmaksızın yapması olanağı olabilir. Bu olanak ve yönelim genellikle küçük üretim firmalarının kurulmasına gidebilir. Bu firmalar önce küçük-burjuva örgütlenme biçimini kopya ederler, ardından küçük-burjuva biçimine dönüşürler ve sonra, büyüyenler dükkanlarında “best seller” müzik köşeleri açarak kapitalist pazarın bütünleşik bir parçası durumuna gelirler. Amaç artık, kitlesel kapsamda popüler müzik yapmak ve dağıtmak olur. Firma orijinal ideolojik amaca hizmete devam edebilir; fakat pazarda tutunduğu ve kalıcılığı olasılığı anlaşıldığı andan itibaren, güçlü sermayeler için satın alınmaya hazır bir konuma gelir (ss. 3-4)

Televizyonda çoğalan müzik yarışmalarında medyanın hayli kârlı çıktığı söylenebilir. Ancak bu yarışmalarda fazla SMS alan bir kişi, albüm yaptığında umduğu gibi sonuç alamayıp albüm satışından zor gelir elde etmektedir. Ses yarışmalarına katılan, günlerce sıra bekleyen, psikolojileri bozulan yarışmacıların şöhret hayalini kurdukları piyasanın içinde kayboldukları görülmektedir. Son yıllarda Türkiye’de müzik albümlerinin satılmaması sadece bu gençlerin değil tüm müzik piyasasının sorunudur. Albümlerdeki korsan sorunu, repertuar sıkıntısı, radyo ve televizyonların albümleri hızlı tüketmesi, para karşılığı klipleri göstermesi, alım gücünün zor olması gibi nedenlerle albüm satışı geçmişe oranla azalmıştır (Göher, 2007, s. 9).

Paul Simon popüler müziğin “ülkenin endüstrilerinden biri” olduğunu söylemekte şüphesiz haklı olsa da müzik şaşırtıcı biçimde küçük, hatta diğer bakımlardan özel olmasa varlığıyla yokluğu ayırt edilemeyecek bir endüstri olarak tanımlanmaktadır. 2017’de Amerika Birleşik Devletleri’nde müziğe harcanan toplam para; konser biletleri, akış abonelikleri, fiziksel satışlar ve telifler dahil 18 milyon 300 bin dolardı. Bu miktar, iyi para gibi görünse ve bugüne dek üretilen en iyi ve incelikli eğlence ürünlerine finansman sağlamaya yetse de Gayri Safi Yurt İçi Hasılanın (GSYİH) yani o sene ülkede imal edilen tüm malların ve hizmetlerin toplam değerlerinin yüzde 0,1’inden azını temsil ediyordu. Bir başka deyişle, Amerika Birleşik

Devletleri (ABD) ekonomisinde harcanan her 1.000 dolar içinde müziğin payı 1 dolardan azdır. ABD dünyanın en geniş müzik piyasası olarak küresel müzik harcamalarının üçte birinden fazlasını temsil etse de Amerikan müzik endüstrisi, işgücünün yüzde 0,2'sinden azını istihdam etmektedir (Krueger, 2020, s. 43)

Müzik Sektörü

XX. yüzyılın başında, kayıt endüstrisinin sanayileşmesi ve kentleşmesine paralel olarak İngiliz, Amerikan ve Alman inisiyatifleri, konser geleneğinin destekçilerine hitap etmek için fonograflar ve gramofonlar hazırladılar. Müzik piyasasında farklı markaların ortaya çıkışı ve müzik endüstrisini hazırlayan faktörlerden bazıları, medya hedefli çoklu pazar gelişimi ve değişen algılardır. Müzik kutuları ve oyuncaklar gramofon mekanizması ile tasarlanmış olup, gramofon hoparlörlü tahta sandık, evi dekore etmek ve sosyal kültürü dönüştürmek için kullanılmıştır. Ticaret için bir başka teşvik de yeni pazarlardır. Batı repertuarının kayıtları yurt dışına ihraç edildikten sonra, sömürgeleştirme kararı, yerel dilde müzik üretmek için bir iç pazar kurmuştur. İmalat şirketleri ve fabrikalar ülke geneline yayıldıkça ve pazar genişledikçe, giderek artan sayıda sermaye sahibi ile yerel ustalarla temasa geçilerek ve “onları acenteleri haline getirilerek” bir serbest piyasa ortaya çıkmıştır. Ayrıca reklam, pazarlama ve dağıtım, müzik endüstrisinin sınırlarını ve enerjisini genişletmede kilit faktörlerdir. Böylece kaydedilen konser, salondan dinleyicinin evine taşınmaktadır. Pazarlama ve ticari stratejisinin bir parçası olarak, zengin orta sınıf, yeni teknolojilerin ve kültürel ürün biçimlerinin piyasaya sürülmesinde önemli olmaya devam etmektedir. Repertuarından teknolojiye uyumlu, koleksiyonla donatılmış görüntüleme sistemlerine kadar bir bilişsel değer sistemi ortaya çıkmıştır. Ancak endüstri retorikti, disiplinlerarası değildi, dönemin tek merkezli yazışma teorisinde kabul edilemezdi ve eğlence endüstrisinin ve popüler kültürün ikincil bir unsuru olarak göz ardı edildi (Lena, 2018, ss. 43-44).

Türkiye’de müzik endüstrisi dinamik ve gelişime açık bir sektör özelliği göstermektedir. Türkiye’deki müzik endüstrisinin bu özelliği tüketicilerin müziğe yetişme ve müziği elde etme şekillerini etkilemektedir. Son yıllarda başta CD olmak üzere dijital kayıt imkânı sağlayan formatların yaygınlaşması sonucunda kaset satışlarında görülen azalma yabancı albüm satışlarında daha da bariz olmak suretiyle mühim bir azalma meydana gelmiştir. Yabancı kaset satışları 2002 yılında 1.061.232 düzeyinden 2007 senesinde 31.600 düzeyine kadar gerilerken yerli kaset satışları ise 30.136.434’den 3.842.582 adete kadar düşüş göstermektedir. Bu azalmada piyasada sunulan kaset sayısının azalmasının yanı sıra, tüketicilerin CD ve öteki formatlara yönelmesinin de etkili olduğu, yasal yollardan albüm satın alışlardaki azalmanın da etkilerinin söz konusu olduğu düşünülmektedir (Akt., Karakoyun, 2008, ss. 15-16). Müziğin

kaydedilip, çoğaltılması ve satışı konusunda, gelişen teknolojinin etkileri hızla müzik ürünlerinin tüketim şekillerini ve dinleyicilerin alışkanlıklarını değiştirmiştir.

Dünya genelinde görülen değişim Türkiye’ye de yansımış, fiziki satışlar düşmüş, dijital satışlar artmıştır. 2000’li yılların başı itibariyle internet kullanımının ve teknolojik gelişimlerin artmasıyla birlikte müzik endüstrisi yeni bir şekillenme içerisine girmiştir. Fiziki taşıyıcılar ve müzik çaların değişimi ve yeni tüketici profili endüstriyi farklı iş modellerine yönlendirmiş, firmalar kataloglarını dijital ortamlara taşımış, fiziki üretimler yerini dijital alanda yeni iş ortaklarına ve yeni iş modellerine bırakmıştır. 2004 yılında 44 milyon civarında olan bandrol adetleri 2016 yılı sonu itibariyle 6 milyon adete kadar gerilemiştir. 2016 yılı itibariyle fiziki formatlarda müzik kaseti ortadan kalkmıştır. Öte yandan aynı dünya piyasasında olduğu gibi vinyl/Long Play (LP) satışlarında artış görülmüştür. Bağlantılı Hak Sahipleri Fonograf Yapımcıları Meslek Birliği (MÜ-YAP), dijital alanda dünyadaki gelişmeleri her zaman yakından takip etmiş, müzik endüstrisinin yeniden şekillenmesine önemli katkı sağlamıştır. 2005 yılı itibariyle üyelerinden aldığı yetkiyle üyeleri adına dijital alanda müzik hizmeti veren içerik sağlayıcılar, servis sağlayıcılar, dijital dağıtımcılarla sözleşmeler yapmaya başlamış, takip eden yıllarda YouTube, iTunes, Nokia gibi uluslararası şirketlerin Türkiye’ye gelmesinde önemli rol oynamıştır (MÜ-YAP, t.y.).

Müzik sektöründe, değeri oluşturan zincir, dijital teknoloji araçları ile birlikte dönüşmüştür. Devamında ise değer zincirini başlatan ilk etken, eseri meydana getiren eser sahibi olmaktadır. Bu durumda bir müzik eserinde eserin yazarı, bestecisi, yapımcısı ve eseri icra edenler eser zincirinin ilk halkasını oluşturmaktadırlar (Soysal, 2019, s. 161).

Müzik endüstrisinin değişim ve kullanım değeri olan tek ürününün müzik olduğunu söylemek gerçekçi olmaz. Müzik aleti imalatı, elektronik müzik aletleri, stüdyo kayıt cihazları, müzik prodüksiyon organizasyonu, yönetim sistemi, ses sistemi ve konser organizasyonu, nota yazma programları, ses kayıtlarının depolanması (plak, kaset, CD ve dijital depolama ortam ve ürünleri) ve kullanımlarıyla ilgili pek çok unsur, müziğin ekonomik boyutunda önemli bir birikimi ifade eder (Uçar, 2007).

Müzişyen.

Kültürel ve mesleki kimliği ortaya koyan müziksel eylemler (enstrüman çalma tarzı, şarkı söyleme tarzı), para kazanmaya yönelik yapılmaktadır. Kişinin, yaşamını devam ettirmesi için gerekli geliri ya tek bu mesleği yaparak ya da en çok bu meslekten kazanması, profesyonel müzişyenlik tanımının temel belirleyicilerinden ilkinin oluşturmaktadır. Profesyonel müzişyen kavramının algılanmasında sektör çalışanları arasında da belli bir ortak algılama olmadığından, mesleki statü ya da mesleki performans ayrımı gözetmeksizin kazanç unsuru temel belirleyici faktör olarak ele alınabilir. Sektör çalışanları arasında profesyonel müzişyenlik bazıları tarafından nota bilme, teorik bilgi birikimi, müzik eğitimi almış olmak gibi bilinse de aslında bunun dışında müzişyenlik yapanlar için *piyasa müzişyeni*, *esnaf müzişyeni* gibi tabirler de

bulunmaktadır. Özellikle bu kavramlar sektörde mesleki anlamda eğitimsiz olmayı ifade etmektedir. Ancak bir grup müzisyen için de piyasa müzisyenliği, esnaf müzisyenliği kavramları mesleki eğitimden ayrı olarak gidilen işteki dinleyici kitlenin beğenisine uygun çalmak, müzik nabızı yakalamak (repertuar, program akışı, türler/tarzlar) gibi anlamlar içermektedir. Ticaretteki arz-talep ilişkisi gibi bir model bağlamında, müziksel yeteneğini kaliteden ayrı olarak en iyi ve en güzel imajıyla sunmaya çalışan müzisyenler için bu tanım kullanılmaktadır (Sezen, 2010, s. 28).

Menajer.

Menajer, sanatçının kariyerini planlamasına ve ileriye taşımaya yardımcı olan organizasyonları düzenleyen kişidir. Bu faaliyetler, kariyerini ilerleterek konserler, albümler ve birçok şeyi düzenler. Bazı menajerlerin görevlerini tam üstlenmezler. Finansla ve muhasebe işlerini düzenli bir şekilde işlemesini ve kontratlarla ilgilenen menajerlerdir. Bazı menajerler ajans gibi değildirler, konser işleri bulmakla ilgilenmez, sanatçıların çalışacağı ajansa ulaşımını sağlarlar. Sanatçı menajerleri prodüktörlük de yapmazlar. Sanatçı menajeri besteci, düzenlemeci, sponsor, editör ve kişi asistan görevi yapmazlar. Sanatçı menajeri bu sayılanların tamamının işlerini iyi yapmasını sağlayan, kontrol eden, sanatçının bir plak şirketiyle sözleşme yapmasını sağlayan kişidir ve tüm bu hizmetleri karşılığında genelde sanatçının gelirinin %30'unu alır (Kabataş, 2009, s. 46).

Yapımcılar ve aranjörler.

Aranjör Fransızca'da *arranger* kelimesinden türemiştir. Düzenlemeci olarak da ifade edilebilir. Bir şarkının bestesini düzenleyen ve enstrümanları seçerek ahengini bir arada tutan bir bakıma şarkıyı yeniden oluşturan ve bunu yakalayarak gerçekleştiren aranje eden insandır. Aranje, şarkının enstrümanları birbirini tamamlayacak şekilde ayarlama, armoniye uyumlu bir şekilde tek bir enstrümanmış gibi tınlamasını sağlama olayına verilen addır. Öncelikle davul ve bas kaydedilerek uyumlu bir hale getirilir, bundan sonraki aşamada davul ve basa uygun eşlik edecek (gitar, piyano vs.) enstrümanlar kaydedilir, sonraki aşamada tüm kanalların bir orkestra bütünlüğü içinde birleştirildiği mixing aşamasına geçilir. Her aranjör mixing yapmaz. Mixing parçanın karakterini belirleyen aşamadır. Bütün kanallar enstrümanlar mixten geçtikten sonra mastering aşamasına geçilir. Mastering kanalların bütününe aynı ve yakın ses yüksekliklerinde çalmasını ayarlanması olayıdır, yani kısacası bir şarkı önce aranje edilir, sonra aranjisi bitmiş olan şarkıların miksajı yapılır ve hepsinin uyum içinde çalabilmesi yani mastering aşaması gerçekleştirilir (Kabataş, 2009, ss. 46-47).

Müzik stüdyoları.

Stüdyo: Fransızcada *studio* kelimesinden türemiştir. Profesyonel bir kayıt stüdyosu, ortalama 120 metrekarelik geniş ve ferah bir odaya sahiptir. Konumu, sakin bir araç caddesi üzerinde olmakla birlikte bulunduğu şehrin tüm merkezi bölgelerine ve alışveriş merkezlerine yakın ve ulaşımı çok kolay olmalıdır. Ayrıca, profesyonel bir stüdyoda müşteriler ve misafirler için park yeri bulunmalıdır. Stüdyonun cephesi de içerideki atmosferi yansıtacak şekilde geniş ve çekici olmalıdır. Stüdyoya girer girmez dikkatimizi çeken ilk şey sıcak bir ev ortamını çağrıştırdığı oluyor: Yeşil ve sarı tonlarının uyumlu bir kombinasyonundan oluşan dekorasyonlarda ahşap tercih ediliyor. Profesyonel bir stüdyonun içine baktığımızda ana kayıt stüdyosu, ses sahnesi, salon, mutfak ve tuvalet bulunması gereken bölümlerdir. Yüksek tavanlar, stüdyo lobisinde yeni bir özelliktir ve güzel bir şekilde dekore edilmiş, stüdyo ortamının cazibesine katkıda bulunur. Bu oda, her şeyden önce müziğin paylaşıldığı, tartışıldığı ve entelektüel boyutlarda yayıldığı stüdyonun merkezidir. Profesyonel bir kayıt stüdyosunun kadrosu en az üç kişiden oluşmalıdır: ses mühendisi, aranjör ve kapıcı olarak özetlenir (Kabataş. 2009, ss. 43-44).

Radyo, televizyon, internet.

Türkiye'de özel radyo ve televizyon yayıncılığı “de facto” bir durum olarak ortaya çıkmıştır. 1992 yılında ilk özel radyo yayınları FM bandında başlamış, biri yabancı pop, diğeri ise Türkçe pop müzik yayını yapan iki özel radyo kanalı radyo yayıncılığında yer almıştır. Bugün ülkemizde 1100’ün üzerinde radyo kanalı bulunmaktadır. Radyo ve Televizyon yayıncılığı alanını düzenlemek ve denetlemek üzere Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) oluşturulmuş, radyoların lisanslaması, frekans planlaması ve frekans tahsisi çalışmaları devam etmektedir. (Kabataş. 2009, ss. 59-64).

Televizyon yayını, elektromanyetik dalgalar enerjisi aracılığı ile bir olayın, iletinin topluma hem ses hem de görüntü olarak aktarılmasıdır. Bu aktarımda, boşlukta yayılan ses ve görüntü sinyalleri bu amaç için geliştirilmiş alıcılar ile alınır. Radyo ve televizyon, şimdiye değin olan açıklamalarla genellikle birlikte ele alınmasına karşılık, doğuşları yönünden aralarında 10-15 yıllık bir fark vardır. Radyonun yalnızca sese dayanan bir araç oluşu, bu tekniğin daha erken bulunmasını sağlamış; televizyon ise, radyonun ses ögesine görüntü ögesinin bulunarak katılması ile daha kamu yararına sunulan bir kitle iletişim aracı olmuştur. Gerek yayın tarihleri bakımından aralarındaki bu farktan ve gerekse teknik yönden yapılan çalışma farkındalığından ötürü radyo ve televizyonun bulunuşlarını ve gelişimlerini ayrı ayrı görmek gerekir (Aziz, 2013 s. 36)

Hiçbir kimseye, örgüte ya da örgütler topluluğuna ait olmayan, insanların işbirliğiyle oluşmuş, başlangıçta yalnızca dört bilgisayar vardı. Şimdi ise yüzlerce ticari iletişim ağı, binlerce kuruluş, yüz binlerce iş yeri ve milyonlarca kullanıcının bağlı olduğu kamuya açık, bilgisayar ağları arasında kurulmuş bir ağ var. Bu sistemi ayakta tutan, üreticiler, tüketiciler, bilgiyi kullananlar, düşünce ve anlatım özgürlüğünden yana olanlar, anne babalar, toplumun bireyleri, dünya vatandaşları... bunların hepsi internetten yararlanıyor ve onu ayakta tutuyor (Kabataş, 2009, ss.59-64).

Covid-19 Hastalığı ve Küresel Salgına (Pandemi) Dönüşü

Dünya ülkelerinin koronavirüsle ilk tanışmaları Covid-19'la olmamıştır. 2002 yılı Kasım ayında Çin'de ortaya çıkan, uzak doğu devletlerinde milyonlarca kişiyi etkileyerek virüse neden olan, yabani kedilerden bulaştığı belirlenen “Şiddetli Akut Solunum Sendromu (Severe Acute Respiratory Syndrome)” SARS ve 2012 senesinde Suudi Arabistan ve öteki Ortadoğu devletlerinde birçok ferden ölümüne neden olan develerden yayılmış olduğu düşünülen “Orta Doğu Solunum Sendromu (Middle East Respiratory Syndrome)” MERS rahatsızlıkları da koronavirüs ailesindendir. Ölüm oranına haiz olan SARS, 8000 kişiyi etkilemiş ve 800'e yakın ferden ölümüne yol açmıştır. MERS ise 0 ile fazlaca daha yüksek ölüm oranına sahiptir. Bu yeni virüs, soğuk algınlığı, SARS ve MERS'e benzer biçimde virüsleri de içeren bir virüs ailesi olan koronavirüs ailesinden olup geçici olarak 2019-nCoV olarak adlandırılmıştır. 12 Şubat 2020 itibarıyla Covid-19 olarak güncellenmiştir (Akt., Nakiboglu & Işık, 2020, s. 6).

13 Mart 2020'de Dünya Sağlık Örgütü basın açıklamasında Genel Direktör Dr. Tedros Adhamon Ghabreyesus'un, pandeminin yayılım hızının kısıtlanması için “bulunduğunu bilmediğimiz virüsle savaşamazsınız. Covid-19 yayılımı zincirini kırmak için tespit edin, izole edin, kontrol edin ve tedavi edin! Bulduğumuz ve tedavi ettiğimiz her olgu, hastalığın yayılımını kısıtlayacak.” ifadesini kullanımı, hastalığın bundan sonraki seyrinin izleyeceği yol hakkında bilgilendirici niteliktedir (Üstün & Özçiftçi, 2020, s. 143).

Koronavirüs ailesinin yeni bir üyesi olan Covid-19, ilk olarak Aralık 2019'un sonlarında Çin'in Wuhan kentinde görüldü. Yüksek ateşi takiben kuru öksürük, halsizlik, balgam, nefes darlığı, boğaz ağrısı, baş ağrısı, kas ve eklem ağrısı en sık görülen semptomlardır. Hastalık başlangıçta ölümcül olmayan pnömoni (toplu olarak akciğer dokusunun iltihabı) olarak tanımlandı, ancak sonrasında %3,4 ölüm oranıyla Covid-19 hastalığı olarak adlandırılmıştır. Dünya Sağlık Örgütü'ne göre, Nisan 2020'nin başlarında Covid-19, 212 ülkeye yayıldı, 1,5 milyon kişiye bulaştı ve 82.143 kişinin ölümünde sebep oldu (Akt., Nakiboğlu & Işık, 2020, s.

769). Ağustos 2022 rakamlarına göre dünyada 600 milyondan fazla insana bulaşmış, 6 milyondan fazla ölüme yol açmıştır (World Health Organisation [WHO], 2022). Türkiye’de ise Sağlık Bakanlığı verilerine göre toplam vaka sayısı 16.528.070 ve toplam vefat sayısı 100 binden fazladır (Sağlık Bakanlığı, 2022).

Covid-19 salgının sosyolojik etkileri.

İnsanlık tarihi, tüm toplumları farklı zamanlarda etkilemiş büyük olaylara tanık olmuştur. Öte yandan, bu çalkantılı tarihsel süreçler dalgalara neden olmuş ve toplumu çeşitli yönlerde yönlendirmiştir. Aslında bu arayışın yarattığı yenilikler birçok yönden tüm toplumları etkilemiş, değişim ve dönüşüm deneyimlerini beraberinde getirmiştir. Covid-19 salgınının neden olduğu pandemi durumu, literatürün deyimiyle dünya çapında yaşanan büyük bir krizdir. Dolayısıyla tüm dünyanın yaşamaya başladığı bu dönem, tarihin farklı kurgulandığı ve yazıldığı bir dönemi temsil etmektedir. Salgınlar, insanlık tarihi üzerinde kalıcı etkisi olan, siyasi ve sosyal hayatı şekillendiren olgulardır. Genellikle ulusta savaştan daha fazla zayıyata neden olurlar. Ani ölüme neden oldukları için yıkıcı güçleri yüksektir. Ayrıca günlük hayatın aksaması, tarım ve diğer üretim faaliyetlerinin durması, ekonomik kayıp gibi birçok olumsuz etkisi olan ani ve büyük ölçekli bir nüfus azalmasına neden olur. “Geleneksel toplumlarda, hastalık yerel düzeyde nispeten belirli habitatlarla sınırlı olabilir, ancak günümüz toplumlarında, dünya alışveriş sistemleriyle küreselleştikçe hastalık daha sınırlı hale geliyor. Sınırlı izolasyon daha zor hale geliyor (Akt., Karakaş, 2020, s. 545).

İlk olarak 2019 yılının sonlarında Çin’in Wuhan kentinde tespit edilen yeni tip koronavirüs, tespit edilmesinden bu yana dünya çapında yayılarak Covid-19 pandemisine yol açtı. Covid-19 virüsü, ortaya çıktığı günden bu yana tüm ülkelerde, sosyal sınıftan bağımsız olarak tüm insanların sağlığını ve ülkelerin sağlık sistemini tehdit etmekle kalmamış, toplumsal hayatı oluşturan tüm düzenleri de sarsmıştır. Yeni şok, sosyal düzende önemli bir bozulmaya işaret eden ilerlemeye yol açmıştır. Bu bağlamda yapılan tartışmadan hareketle Covid-19 sonrası dönem için üç temel öngörünün ortaya çıktığı söylenebilir. Birincisi, “salgınların sadece sağlık sistemini değil, hayatın her alanını etkileyeceği” öngörüsüdür. ... İkincisi, “salgın sonrası hiçbir şeyin eskisi gibi olmadığı” iddiası. Üçüncüsü, “Yeni sağduyu ile yaşamaya devam edeceğim.” düşüncesidir. Bu tahminlerin getirdiği yeni arayışlarla birlikte pek çok şeyin sorgulandığı ve sorular sonucunda pek çok şeyin değiştiği ortaya çıkmaktadır. Talepler; ekonomik, kültürel, sosyal, hukuki, siyasi, sağlık ve eğitim sistemleri, dini hayat, aile yapısı, kültürel kimlik sorunları, uluslararası ilişkiler ve yaşadığımız çağın etkili yaşam öğeleri ve teknoloji/dijital yaşam gibi boyutlardır. Çünkü hayatın bahsettiğimiz tüm bu yönlerinde salgın aşağı yukarı etkiliydi (Karakaş, 2020, ss. 545-546).

Covid-19 salgının psikolojik etkileri.

Covid-19 virüsü iki şekilde sağlık sorunlarına neden olmaktadır. Biri doğrudan virüsün neden olduğu fiziksel bir sağlık sorunu, diğeri ise korku, panik, kaygı gibi salgınla ilişkili bir ruh sağlığı sorunudur. Covid-19 sadece tıbbi bir kriz olarak değil, aynı zamanda bir ruh sağlığı acil durumu olarak da görülmelidir. Bulaşıcı hastalıklar sadece bireylerin fiziksel sağlığını değil, aynı zamanda enfekte olsun ya da olmasın tüm nüfusun ruh sağlığını ve refahını da etkiler. Salgının ilk günlerinde virüsün fiziksel etkileri daha fazla ilgi görmüş ve psikolojik etkileri üzerinde durulmamıştı. Ancak salgın bittikten sonra bile normal hayata döndüğümüzde psikolojik sonuçlar aylar hatta yıllar sürebiliyor (Zeybek vd., 2020, s. 307). Covid-19 salgınının küresel sürecinin insan psikolojisi üzerindeki etkisinde birçok bireysel farklılık vardır. Strese bağlı ve travmatik etkiler insanların yaşamlarını tehdit etmekte ve küresel olarak Covid-19 salgını sırasında ve sonrasında ortaya çıkmakta ve salgın sonrası sosyal ve kültürel özellikler, sosyo-ekonomik koşullar, psikolojik iyi oluş ve kişisel özelliklere bağlı olarak değişebilmektedir. Koronavirüs pandemisi sürecinde kişilerin güvenlik, barınma, beslenme vb. temel ihtiyaçlarının yetersiz olması, yaşananlar hakkında eksik veya yanlış bilgi verilmesi, karantina süresinin uzaması, sosyal destek eksikliği, pandemiye maddi kayıp, Covid-19'un semptomları veya koronavirüs pozitif kişilerle temas gibi değişkenler pandemi sürecinde insanları psikolojik olarak daha tehlikeli bir duruma sokar (Akt., Zeybek vd., 2020, ss. 309-310).

Ayrımcılık ve önyargı, insanları bir pandemi sürecinde psikolojik olarak daha savunmasız hale getiren diğer önemli faktörlerdir. Covid-19 testi pozitif çıkan insanlar, aileler ve tanıdıkların, sağlık profesyonelleri gibi daha fazla ayrımcılık ve damgalanmayla karşı karşıya olduğu görülmüştür (Zeybek vd., 2020, s. 310)

Covid-19 salgınının ekonomik etkileri.

Koronavirüsün (Covid-19) patlak vermesi hâlihazırda birçok ülkede büyük sağlık krizlerine neden oldu ve dünya ekonomisini harap etti. Yine de gelecekte işler daha da kötüye gidiyor gibi görünüyor ve salgının mali zorlukları son on yılın en büyük şoklarından biri olabilir. Covid-19, insanların tüketim alışkanlıklarını ve psikolojik algılarını geri dönülemez biçimde değiştiren küresel bir salgındır. Hayatın bir noktada eski haline dönmediği kaçınılmaz olarak bilinir, ancak insanların yaşadığı bu travmatik dönem insanların yaşamları üzerinde geri dönüşü olmayan bir etki bırakır. Bu süreç, diğer şeylerin yanı sıra, çalışma sistemleri gibi tüketici alışkanlıklarının ve ihtiyaç duygularının da temelden değiştiğini ortaya koymaktadır (Akt., Bilgiç-Ulun, 2020, s. 93).

Covid-19'dan etkilenen hastalara yardımcı olmak için yapılan tıbbi çalışmaların yanı sıra, özellikle yakınları ve salgın hastalığı olan kişiler de dahil olmak üzere salgından etkilenen hastaların davranışlarında bazı değişiklikler oldu. Salgının ilan ettiği acil durumlara ve bu değişiklikler toplumu birçok yönden etkiliyor. Covid-19 salgınının hızla yayılmasını engellemek için ciddi önlemler alındı. İnsanların kontrollerine uyumun, Covid-19 ile ilgili bilgi, tutum ve uygulamalarından etkilendiğine inanılmaktadır (Ertaş vd., 2021, s. 4).

Genişleme politikaları, özellikle Covid-19 ile mücadelede, kurumsal sektöre ve hane halkına fon sağlamaya çalışmıştır. Başta ekonomik istikrar kalkanı paketi olmak üzere birçok önlem alındı. Covid-19 ile mücadelede alınacak önlemler şu şekilde sıralanabilir (Soylu, 2020):

- 2 milyondan fazla mükellefin Muhtasar, KDV ve Prim ödemeleri 6 ay ertelenmiş,
- Asgari ücret desteği devam ettirilmiş,
- Kısa çalışma ödeneği devreye sokulmuş,
- Esnek ve uzaktan çalışma modelleri teşvik edilmiş,
- En düşük emekli maaşı 1500 TL'ye yükseltilmiş,
- Emeklilerin Ramazan Bayramı ikramiyesi erkene çekilerek Nisan ayı başında ödenmiş,
- Belirlenen 2 milyonu aşkın aileye nakdi yardımlar yapılmış,
- Kredi destek paketleri uygulamaya konmuş,
- Nakit akışı bozulan firmaların bankalara olan kredi anapara ve faiz ödemeleri asgari 3 ay ötelenerek finansman desteği sağlanmış,
- Kamu bankaları esnaf ve sanatkârlara ödemelerini erteleme imkânı sunmuş, firmaların kurumsal kart limitlerini artırmış, ödemesiz uygun vadeli kredi seçenekleri sunmuş,
- Kamu bankaları ödemesiz dönem seçenekleri ve uygun faiz oranları ile temel ihtiyaç destek paketi sunmuş,
- Salgından etkilenen firmalara işe devam kredi desteği verilmiş,
- Kredi ödemelerindeki gecikmelere esneklik tanınmış,
- Kredi garanti fonu iki katına çıkarılmış,
- Konut, Taşıt, İhtiyaç finansman destek paketleri hane halkının hizmetine sunulmuş,
- Telafi çalışma süresi artırılmış,
- Ar-Ge faaliyetlerine verilen destek artırılmıştır (s. 182).

İKİNCİ BÖLÜM

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim araştırma yönteminin kullanıldığı betimsel bir araştırmadır. Olgubilim (fenomenoloji) araştırmaları, varlığının farkında olunan ancak derinlemesine bilgi sahibi olunmayan olgulara odaklanmaktadır. Bu tür araştırmalarda veri kaynakları araştırmanın odaklandığı olguyu yaşayan ve onu dışa vurabilecek veya yansıtabilecek olan bireyler ya da gruplardır (Büyüköztürk vd., 2013). Bu araştırmanın odaklandığı olgu, Covid-19 salgınının Erzurum müzik sektörü çalışanları üzerindeki sosyal, ekonomik ve psikolojik etkileridir. Bu olgunun anlaşılabilmesi için ihtiyaç duyulan veriler, müzik sektörü çalışanları ile yüz yüze görüşme yöntemiyle elde edilmiştir.

En az iki kişi arasındaki sözlü iletişim olarak tanımlanan görüşme, belirli bir araştırma konusunda ilgili kişilerden derinlemesine bilgi toplama yöntemidir. Beş tür görüşme vardır: Yapılandırılmış, yapılandırılmamış, yarı yapılandırılmış, etnografik ve odak grup görüşmesi. Yapılandırılmış görüşmede katılımcılara sorulacak olan sorular ve cevap seçenekleri önceden belirlenmiştir ve görüşmeciler süreç devam ederken yeni sorular sorarak görüşme sürecinde belirlenen sınırların dışına çıkamaz. Bu nedenle esnek değildir ve derinlemesine bilgi edinmede sınırlıdır. Ancak verilerin işlenmesini ve analizini hızlı yapma kolaylığı sağlar. Yapılandırılmamış görüşmede sorulacak sorular önceden belirlenmemiştir, görüşme esnasında görüşmenin durumuna ve katılımcıların yanıtlarına bağlı olarak yeni ve açık uçlu sorularla görüşmenin derinliğinin artırılması mümkündür. Yarı yapılandırılmış görüşme ise iki yaklaşımın bir arada kullanıldığı yöntemdir. Hem önceden belirlenmiş sorular hem de görüşme devam ederken yeni sorular birlikte kullanılmaktadır (Büyüköztürk vd., 2013).

Katılımcılar

Araştırma kapsamında, Erzurum'da merkez ilçeler olan Aziziye, Palandöken ve Yakutiye ilçelerinde alaylı ve tahsilli müzik sektöründe çalışan 18 kişi ile görüşülmüştür. Katılımcılardan 14'ü müzisyen, 4'ü sahne-seslendirme ve ışık teknisyenidir. Katılımcıların tamamı erkektir. Katılımcıların demografik özelliklerinin dağılımları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1*Katılımcıların demografik özellikleri*

Parametre		Müzisyen		Sahne-seslendirme ve ışık teknisyeni	
		f	%	f	%
Yaş	22	2	14,29	-	-
	24	1	7,14	-	-
	25	2	14,29	-	-
	28	1	7,14	-	-
	29	2	14,29	-	-
	32	3	21,43	-	-
	34	-	-	2	50,00
	36	-	-	1	25,00
	41	1	7,14	-	-
	42	1	7,14	-	-
	44	1	7,14	-	-
	49	-	-	1	25,00
Eğitim Durumu	Lise mezunu	4	28,57	3	75,00
	Üniversite mezunu	7	50,00	1	25,00
	Lisansüstü eğitim mezunu	3	21,43	-	-
Mesleki Eğitim Durumu	Müzik öğretmenliği mezunu	4	28,57	-	-
	Güzel sanatlar fakültelerinin müzik ile ilgili bölümlerinden mezun	5	35,71	-	-
	Konservatuarların müzik ile ilgili bölümlerinden mezun	1	7,14	-	-
	Yok	4	28,57	4	100,00
Mesleki Deneyim Yılı	4	2	14,29	1	25,00
	5	-	-	1	25,00
	7	1	7,14	-	-
	8	1	7,14	-	-
	10	2	14,29	-	-
	12	1	7,14	-	-
	14	1	7,14	-	-
	15	1	7,14	1	25,00
	16	1	7,14	-	-
	18	1	7,14	-	-
	20	1	7,14	-	-
	25	-	-	1	25,00
	30	1	7,14	-	-
	31	1	7,14	-	-
Temel Gelir	1600 TL	1	7,14	-	-
	2000 TL	4	28,57	-	-
	3000 TL	1	7,14	1	25,00
	4000 TL	1	7,14	-	-
	5000 TL	1	7,14	-	-
	10000 TL	-	-	2	50,00
	13000 TL	1	7,14	-	-
	15000 TL	-	-	1	25,00
	Belirtilmemiş	5	35,71	-	-
Ek Gelir	Evet	5	35,71	1	25,00
	Hayır	9	64,29	3	75,00
Medeni Durum	Evli	3	21,43	3	75,00
	Bekar	11	78,57	1	25,00
Sosyal Güvence	SGK	4	28,57	2	50,00
	BAĞ-KUR	-	-	2	50,00
	Yeşil kart	1	7,14	-	-
	Yok	9	64,29	-	-

Tablo 1’deki verilere göre katılımcılardan müzisyenlerin yaş ortalaması 30,5 iken sahne-seslendirme ve ışık teknisyenlerinin ise 38,25’tir. Müzisyenlerin büyük kısmı (%78,59) 22-32 yaş aralığında, sahne-seslendirme ve ışık teknisyenlerinin tamamı ise 34 yaş ve üzerindedir. Müzisyenlerin büyük kısmı (%71,43) üniversite ve lisansüstü eğitim mezunu iken, sahne-seslendirme ve ışık teknisyenlerinin ise büyük kısmı (%75) lise mezunudur. Müzisyenlerin büyük kısmı (%71,43) mesleki müzik eğitimi almış olmasına karşın, sahne-seslendirme ve ışık teknisyenlerinin hiçbirinin mesleki müzik eğitimi bulunmamaktadır. Müzisyenlerin mesleki deneyim yılı ortalaması 14,21 iken, sahne-seslendirme ve ışık teknisyenlerinin mesleki deneyim yılı ortalaması 12,25’tir. Müzisyenlerin %64’ü temel gelir miktarını belirtmiştir ve ortalama gelir 3.800 lira civarındadır. Sahne-seslendirme ve ışık teknisyenlerinin ise tamamı temel gelir miktarını belirtmiştir ve ortalaması 9.500 lira civarındadır. Hem müzisyenlerin hem de sahne-seslendirme ve ışık teknisyenlerinin büyük kısmının (müzisyen %64,29; sahne-seslendirme ve ışık teknisyenlerinin %75) ek gelirleri bulunmamaktadır. Müzisyenlerin büyük kısmı (%78,57) bekar, sahne-seslendirme ve ışık teknisyenlerinin büyük kısmı (%75) ise evlidir. Müzisyenlerin büyük kısmının (%69,29) sosyal güvencesi yokken, sahne-seslendirme ve ışık teknisyenlerinin tamamının sosyal güvencesi (SGK %50; BAĞ-KUR %50) bulunmaktadır.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri, 20 Eylül-31 Ekim 2021 tarihleri arasında yüz yüze görüşmeler yoluyla elde edilmiştir. Araştırmacı tarafından veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmış ve görüşmeler sırasında ses kaydı alınmıştır. Araştırma kapsamında müzisyenlere ve sahne-seslendirme ve ışık teknisyenlerine yöneltilen sorular EK-1’de verilmiştir. Görüşme için hazırlanan sorular, katılımcılar arasında yer almayan 3 müzisyen ve 1 sahne-seslendirme ve ışık teknisyeni üzerinde pilot uygulaması yapılmış ve sorular güncellenerek nihai uygulama yapılmıştır. Veri toplama aracı olarak tasarlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır: konuya ilişkin görüşlerin belirlenmesine yönelik sorular ve demografik özelliklerin belirlenmesine yönelik sorular. Formun birinci bölümünde, hem evet-hayır gibi iki seçenekli sorular hem de açık uçlu sorular birlikte yer almaktadır. Görüşme sırasında müzisyenler ile sahne-seslendirme ve ışık teknisyenlerinin iş kollarının farklılıkları göz önünde bulundurularak bazı sorular sadece müzisyenlere sorulmuştur. Sadece müzisyenlere sorulan sorular EK-1’de verilen görüşme formunda da belirtilmiştir. Formun ikinci bölümünde yer alan demografi özellikleri belirlemeye yönelik sorular “Kişisel Bilgiler” başlığı altında yer almaktadır. Bu bölümde cinsiyet, yaş, eğitim durumu, mesleki müzik eğitimi alma durumu, meslek, mesleki deneyim yılı, müzik

sektöründe çalışılan iş yeri/kolu, temel gelir, ek gelir, medeni durum ve sosyal güvence özelliklerini belirlemeye yönelik açık uçlu sorular yer almaktadır.

Araştırmanın veri toplama prosedürü Atatürk Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Güzel Sanatlar Birimi Etik Kurulu Başkanlığı'nın 14.09.2021 tarih ve 9/1 sayılı kararıyla (EK-2) etik ve bilimsel yönden uygun bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında yüz yüze yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla elde edilen verilerin analizinde nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan veri analiz tekniklerinden içerik analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Öncelikle görüşme kayıtları deşifre edilmiş, yanıtlar yazıya dökülmüş, katılımcıların yanıtları detaylı şekilde incelenerek her sorunun doğasına uygun şekilde temalar ve/veya kategoriler belirlenmiştir. Nicelleştirmeye uygun olan veriler nicelleştirilerek betimsel istatistik yöntemlerinden sıklık frekans (f) ve oran Yüzde (%) analizi yapılmış ve tablolar halinde sunulmuştur. Tablolarda yer alan nicel verileri desteklemek amacıyla nitel verilerle birlikte sunulan bulgular da bulunmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Bulgular

Bu bölümde, Covid-19 salgın sürecinin Erzurum’da müzik sektörü çalışanlarını ekonomik, psikolojik ve sosyolojik açılardan nasıl etkilediğinin araştırılması amacıyla yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin analizinden ulaşılan bulgular sunulmuştur.

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu bölümde araştırmanın birinci alt problemi olan salgın sürecinin, Erzurum’da müzik sektörü çalışanları üzerindeki ekonomik etkilerinin belirlenmesi amacıyla yapılan içerik analizi sonucunda, elde edilen bulgular yer almaktadır. Bu bağlamda pandemi sürecinin, katılımcılar üzerindeki ekonomik etkilerinin belirlenmesi amacıyla görüşme sırasında yöneltilen sorulardan “Pandemi sürecinde Covid-19 hastalığına yakalandınız mı?” sorusuna verilen yanıtlara ilişkin dağılımlar Tablo 2’de verilmiştir. Yapılan görüşmeler doğrultusunda, katılımcılardan 2 müzisyen dışında kimsenin (araştırmanın verilerinin toplandığı döneme kadarki süreçte) Covid-19 hastalığına yakalanmadığı belirlenmiştir.

Tablo 2

Katılımcıların Covid-19 hastalığını geçirmiş olma durumlarının betimsel dağılımları

Katılımcılar	Hastalığı geçirmiş		Hastalığı geçirmemiş	
	f	%	f	%
Müzisyenler	2	14,28	12	85,72
Sahne-seslendirme ve ışık teknisyenleri	0	0	4	100

Tablo 2’deki verilere göre, görüşme yapılan müzisyenlerin %14,28’inin Covid-19 hastalığını geçirdiği, %85,72’sinin ise hastalığı geçirmediği görülmektedir. Sahne-seslendirme ve ışık teknisyenlerinin ise tamamı hastalığı geçirmemiştir. Buna göre, görüşülen müzik sektörü çalışanlarının hastalığı geçirme oranlarının çok düşük olduğu söylenebilir. “Covid-19’a yakalandıysanız tedavi süreciniz hakkında bilgi verir misiniz?” ve “Bu durum sizin iş kaybınıza neden oldu mu?” sorularına verilen yanıtlara göre, hastalığa yakalanan 2 müzisyen, hastalık sürecini “evde, aşı sayesinde rahat atlattıklarını” ve “iş kayıpları yaşadıklarını” belirtmişlerdir. Bu bulgu, hastalığa yakalanmanın ekonomik anlamda iş kaybına yol açabilecek bir süreç olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Katılımcıların “Covid-19 sürecinde ekonomik sıkıntılar yaşadınız mı? Ne tür sıkıntılar yaşadınız? Bu sıkıntılar yaşam şartlarınızı ne kadar etkiledi?” sorusu ile ekonomik sıkıntılar yaşama durumlarına ilişkin yanıtlarının betimsel dağılımı Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3

Katılımcıların Covid-19 sürecinde ekonomik sıkıntılar yaşama durumlarına ilişkin betimsel dağılımı

Katılımcılar	Ekonomik sıkıntı	
	f	%
Müzisyenler	14	100
Sahne-seslendirme ve ışık teknisyenleri	4	100

Tablo 3’teki veriler, tüm katılımcıların pandemi sürecinde ekonomik sıkıntılar yaşadıklarını göstermektedir. Bu ekonomik sıkıntıların katılımcıların sosyal hayat düzenlerini olumsuz etkilediği, temel ihtiyaçları bile karşılamakta zorlandıkları belirlenmiştir. Bu duruma ilişkin katılımcı yorumlarından bazıları şu şekildedir:

M13: Alıştığımız bir yaşam şartı vardı tabii ki, pandemiden dolayı ekonomik etkileri oldu. Ev kiralarımızı veremedik, normal standart hayatımızı yaşayamadık, maddi ve manevi anlamda sıkıntılarımız oldu.

S3: Yani işimizle alakalı sektörün uğradığı sorunlar oldu bu sebepten dolayı maddi sıkıntılar yaşadık manevi olarak da her gün haberlerde covidle alakalı şeyler seyrettiğimiz için psikolojimizde bozuldu haliyle.

M4: Maddi sıkıntılar yaşandı. Bu da genel ödemelerimize yansıdı. a) ben değil de çevremde bayağı bir arkadaşımız bunu yaşadı. b) elimizden geldiği kadar harcama yaptık ama kısıtlı oldu tabi ki.

Müzisyenlere yöneltilen “Covid-19 sürecinde ... a) Ekonomik sıkıntı yaşadığınız dönemde enstrümanınızı satmayı düşündünüz mü? b) Salgın sürecinde enstrümanlarınızın bakımını (ekipman/sarf malzeme alımı vb.) gerektiği gibi yapabildiniz mi? c) Ekonomik sıkıntıdan dolayı aileniz ve/veya çevrenizle ilişkilerinizde sorunlar yaşadınız mı? d) Bu süreçte ‘keşke ... işte çalışsaydım da bu işi yapmasaydım’ dediğiniz oldu mu?” sorularına verdikleri yanıtlara değinirsek; katılımcıların bazıları enstrümanını satmış, bazıları ise satmaktan son anda vazgeçtiklerini ifade etmiştir. Salgın sürecinin sebebiyet verdiği olumsuz ekonomik şartlardan dolayı çoğu müzisyen enstrümanlarına bakım yapmak için ekipman/sarf malzeme alımı vb. yapamamış olup, bir kısmı da enstrümanlarının bakımını yalnızca kendi küçük imkanları

çerçevesinde yapmaya çalışmışlardır. Aynı zamanda bu ekonomik problemler bazı müzisyenlerin aile ilişkilerinde müzisyenliğe karşı negatif tutumlarla birlikte daha garantili bir iş sahibi olmaları gerektiği konusunda psikolojik baskı ve dayatma gibi sorunlara neden olduğu görülmektedir. Çevresel ilişkilerinde ise sosyal yaşama maddi bütçe ayıramamak nedeni ile uzaklaşmalar olduğu, borç ödemelerindeki aksaklıklardan dolayı da problemler yaşandığı aktarılmıştır. Sonuç itibarıyla aşağıda yanıtlarına yer verilmiş olan katılımcıların ifadeleriyle, genel olarak düzenli bir gelir düzeyine sahip olmayı yeğledikleri anlaşılmaktadır.

S3: d) Yani bizimle alakalı sektörün uğradığı sorunlar oldu bu sebepten dolayı maddi sıkıntılar yaşadık manevi olarak her gün haberlerde Covid ile alakalı şeyler seyrettiğimiz için psikolojimiz de bozuldu haliyle. c) herhangi bir sorun yaşamadım.

M2: Yaşam şartlarımızı fevkalade etkiledi hem ekonomik anlamda hemde psikolojik anlamda bayağı sıkıntılar yaşadık bunun ana kaynağı ekonomik sıkıntılarda başladı 2 yıl kadar müzik yapamadığımız ve çalışamadığımız için borçlarımızı ödeyemedik bu da tabii psikolojimize yansıdı ister istemez. a) Tambur ve gitarım vardı sattım b) Sattığım için bakım yapmama gerek kalmadı c) Yaşadım tabii ki ailem müzisyen olarak hayatımı devam ettirmek yerine daha garanti iş bulup o şekilde çalışmamı istediler bunu da hiçbir müzisyen yapamadığı gibi bende yapamadım tabii d) En başından müziğe bulaşmamış olsaydım müzikle tanışmasaydım farklı bir işim olsaydı dedim tabii ki ben de.

M13: Alıştığımız bir yaşam şartı vardı tabii ki pandemiden dolayı ekonomik etkileri oldu ev kiralılarımızı veremedik normal standart hayatımızı yaşamasaydık maddi ve manevi anlamda sıkıntılarımız oldu. a) düşünmedim ama son zamanlarda satmayı da planlıyordum. b) hayır yapamadım. c) maddi yönden sıkıntılar yaşadığım için ailemle de çevremle de sıkıntılar yaşadığım oldu. d) evet insan bu süreçte keşke başka bir iş yapsaydım bu durumlara düşmeseydim dedim.

S2: Ekonomik olarak problemler yaşadığımız için psikolojik olarak etkisi büyük oldu. Pandemiden önceki yaşamda işlerin normal seyrinde gittiği için borçlarımızı ona göre dengeliyorduk birden sahne işleri kesilince ödemelerimize büyük etkisi oldu. c) ailevi problem yaşamadım eşle dostla uzak kaldık borç aldıklarımızla tabii ki problemler yaşadık. d) evet oldu.

“1 Temmuz 2021 tarihinde başlayan normalleşme süreci sizi nasıl etkiledi?” sorusuna yönelik katılımcılar tarafından verilen yanıtlar, müzik sektörü çalışanlarının ekonomik kayıplarını ve/veya dezavantajlarını telafi edecek düzeyde olmadığını, bazı uygulamaların az da olsa olumlu etkileri olsa bile katılımcıları tatmin edecek düzeyde olmadığı görülmüştür. Bu sürece ilişkin katılımcı görüşleri şu şekilde örneklendirilebilir:

M5: İşlerimizde yığılma olmuştu. Tabii eskiden çalıştığımız mekân sahipleriyle falan da aramızda bir kopukluk oldu. ... Eski düzenimizi yakalamamız gene belirli bir zaman alacak ama eski düzenimize yaklaştırmaya yönelik hareketler oldu.

M13 İnsanlar tam anlamıyla normalleşmeye dönemediler bence. Çünkü çalmaya başladığımızda insanların parası olmadığı için mekânlara gelemiyordular. Daha sonra tam bir düzelme olur umarım. ... Yani çok fazla değil ama kapanmalara göre daha iyi.

S1: Sahneler yavaş yavaş açılmaya başladı bu konuda mutluluk duyduk ama yeterli mi tabii ki değil kaybımız daha çok oldu. ... Çok küçük de olsa evet eski açıklarımızı kapatmaya çalışıyoruz.

Katılımcıların “Tam veya kısmi kapanma süreçlerinde müzik çalışmalarınızı yaptığınız iş yeriniz, süreçten nasıl etkilendi?”, “İş yerinizdeki diğer müzisyen olmayan çalışanlar bu süreçten nasıl etkilendiler?” sorularına verdikleri yanıtlardan hareketle üretim sektöründe sürecin fikir alışverişleri ve çabalarla idare edilmeye çalışıldığı ancak müzik icra edilen işyerlerinin kapalı olması tüm çalışanlar ve işletmeciler için ekonomik ve psikolojik olarak oldukça zorlayıcı olduğu tespit edilmiştir. Bu konuya ilişkin yanıtlardan birkaçı şu şekildedir:

S1: Bizim işimizde müzisyenlik değil de bizim sektörümüzde olan insanlar elektronik ses sistemi alakalı ufak tefek kendi üretimlerimizi yaptığımız için diğer arkadaşlarımızla da fikir alışverişi yaptık.

M2: Yani komple hepimiz etkilendik işleri kapalı olduğu için başta mekân sahipleri diğer çalışan arkadaşlarımız olsun günlük yevmiye usulü çalıştığımız için bir çoğumuz para kazanamadık bu süreç bizi fazlasıyla zor duruma soktu.

M10: Ben bu süreçte düğün salonu da çalıştırdığım için düğün salonundaki bütün personeller işsiz kaldılar sadece müzisyenler değil eğlence sektöründe çalışan tüm insanlar işsiz kaldılar aç kaldı diyebiliriz.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu bölümde araştırmanın ikinci alt problemi olan salgın sürecinin, Erzurum’da müzik sektörü çalışanları üzerindeki psikolojik etkileri doğrultusunda yapılan içerik analizi sonucunda, elde edilen bulgular yer almaktadır. Bu bağlamda, katılımcıların psikolojik sıkıntı yaşama durumlarına ilişkin betimsel dağılımlar Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4

Katılımcıların Covid-19 sürecinde psikolojik sıkıntılar yaşama durumlarına ilişkin betimsel dağılımı

Katılımcılar	Psikolojik sıkıntı yaşayanlar	
	f	%
Müzisyenler	11	78,57
Sahne-seslendirme ve ışık teknisyenleri	3	75

Tablo 4'teki veriler, katılımcıların büyük kısmının salgın sürecinde psikolojik sıkıntılar yaşadıklarını (müzisyenler %78,57, sahne-seslendirme ve ışık teknisyenleri %75) göstermektedir. Görüşmelerde katılımcılara yöneltilen “Covid-19 sürecinde psikolojik sıkıntılar yaşadınız mı? Ne tür sıkıntılar yaşadınız? Bu sıkıntılar yaşam şartlarınızı ne kadar etkiledi?” soruları doğrultusunda katılımcılar sıkıntılarını örneklerdeki yanıtlarla dile getirmişlerdir:

M2: Yaşam şartlarımızı fevkalade etkiledi hem ekonomik anlamda hem de psikolojik anlamda bayağı sıkıntılar yaşadık. Bunun ana kaynağı ekonomik sıkıntılarda başladı. 2 yıl kadar müzik yapamadığımız ve çalışamadığımız için borçlarımızı ödeyemedik bu da tabii psikolojimize yansıdı ister istemez.

S3: Ekonomik olarak problemler yaşadığımız için psikolojik olarak etkisi büyük oldu. Pandemiden önceki yaşamda işlerin normal seyrinde gittiği için borçlarımızı ona göre dengeliyorduk, birden sahne işleri kesilince ödemelerimize büyük etkisi oldu.

Katılımcıların yanıtları göstermektedir ki pandemi sürecinde müzik ve eğlence sektöründeki duraksamalar, iş ve gelir kaybına yol açmıştır. Bu durum özellikle tek gelir kaynağı müzik sektörü olan katılımcıların ekonomik sıkıntılar nedeniyle psikolojik sorunlar da yaşadıklarını göstermiştir. Bir diğer ifadeyle, katılımcıların yaşadıkları psikolojik sıkıntıların ekonomik kayıplardan kaynaklandığı söylenebilir.

“Covid-19 sürecinde Türkiye’deki müzisyenler için uygulanan düzenlemeler hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusuna katılımcıların neredeyse tamamı (1 katılımcı hariç) olumsuz yanıtlar vermişlerdir. Katılımcılar, uygulamalarda devletin müzisyenler ve sahne-seslendirme ve ışık teknisyenleri için hiçbir yaptırımda bulunmadıklarını ifade etmişlerdir. Bunun yanında olumlu görüş bildiren katılımcıya göre ise devlet desteği sağlanmış ancak yeterli olmamıştır.

M11: Yani derneklerin özel kurumların çalışmalarını bir şekilde mücadele olarak gördüm ama son zamanlar özellikle sosyal medyalarından baskılardan dolayı devletin desteği oldu ama o destekte %70 adrese ulaştı %30'u doğru adrese ulaşmadı ve yeterli bulmadım bu desteği.

M8: Müzisyenler ikinci bir plana atılan bir meslek olarak göründü. Toplum olarak da müzisyen gelsin çalsın gitsin gözüyle bakıldığı için hem toplum hem de hükümet bizi ikinci plana attı.

S2: Müzisyene evet destek verildi tabii ki verdikleri destek ne ev ihtiyaçlarını ne de başka bir şeye yetiyecek kadar destek oldu, yetersiz oldu.

“Pandemi sürecinde dünyada uygulanan tedbirlerin müzik piyasasına etkilerini nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusuna verilen yanıtlarda müzisyenler ve sahne-seslendirme ve ışık teknisyenleri, dünyada müzisyenlerin ikinci planda yer aldıklarını ve yeterince değeri verilmediğini ifade etmişlerdir.

M12: Pandemi nedeni ile müzik sanallaşmaya başladı daha sonra değişik uygulamalar ortaya sürüldü kulaklıkla disko partileri gibi etkinlikler yapıldı daha sonra maskeli konser deneyleri yapıldı ve bu deneyde vaka artışı tespit edilmedi dünya müzikten yana ama yine müzisyenler ikinci plana atıldı.

M1: Ülkemiz adına ve dünya adına pek bir şey yapılmadığını görüyoruz özellikle Türkiye adına sanattan uzak bir toplumuz.

S2: Ülkemiz adına ve dünya adına pek bir şey yapılmadığını görüyoruz özellikle Türkiye adına sanattan uzak bir toplumuz.

Katılımcıların “Sürecin verimliliğinizi ve performansınızı etkilediğini düşünüyor musunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlar doğrultusunda süreç içerisinde sahne alamıyor olmanın önemli ölçüde performans düşüklüğüne sebebiyet verdiği, bu durumun düzeltilmesinin ve yeniden adapte olmanın zorlayıcı olduğu ancak zaman açısından beste yapmak ve üretmek gibi konularda verim alabilmenin mümkün olduğu belirtilmiştir.

M12: Kesinlikle yaklaşık 2 senedir hiç davul çalamadım ve eski performansıma kavuşmam 2-3 ayımı aldı hala daha açılmaya çalışıyorum.

M7: Tabii ki ister istemez ekonomik şartlar psikolojik şartlar hep aynı yere bağlanıyor bunlar bir araya gelerek ister istemez performans da düşüyor kafayı başka şeylere yormak zorunda kalıyoruz dolayısıyla etkileniyoruz. Tabii ki bu kişiden kişiye de değişir.

M2: Tabii ki fazlasıyla etkiledi verimlilik namına biraz daha vaktimiz olduğu için yeni eserler besteler yapabildik ama eski performansımızı fazlasıyla etkiledi hem repertuar anlamında hem de müzikal çalışmalarımız anlamında olsun şu an %50 kapasitede ancak çalışabiliyoruz çünkü sahneye bir anda adapte olamadık.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu bölümde araştırmanın üçüncü alt problemi olan, salgın sürecinin Erzurum’da müzik sektörü çalışanları üzerindeki sosyal etkilerini belirlemek amacıyla yapılan içerik analizi sonucunda, elde edilen bulgular yer almaktadır. Bu bağlamda, katılımcıların kısmi ve tam kapanma olarak adlandırılan dönemlerde yapabildikleri müziksel çalışmalara ilişkin yanıtlarına göre, müzisyenlerin genellikle evde geçirdikleri sürede farklı müzik tarzlarına yöneldikleri, kendi imkanlarıyla kayıtlar alarak, mesleki çalışmalardan uzak kalmamak için gayret gösterdikleri belirlenmiştir. Seslendirme ve ışık teknisyenlerinin mesleklerinin kısmi ve tam kapanma dönemlerinde evden çalışmaya uygun olmayışı nedeniyle bu soru onlara yöneltilmemiştir. Müzisyenlerin “Kısmi ve tam kapanma olarak adlandırılan dönemlerde ne tür müziksel çalışmalar yapabildiniz?” sorusuna verdikleri yanıtlardan birkaç örnek şu şekildedir:

M8: Daha çok farklı tarzlara yöneldim, farklı müzik tarzları dinledim ve üstünde çalışmalar yaptım. Bu da benim biraz daha ufkumu genişletti ve çok faydalı oldu.

M14: Sadece kendi enstrümanımızı çalarak, kendi kayıtlarımızı alarak çalışma yapabildik, başka hiçbir türlü çalışma yapamadık.

M7: Tabii herkes gibi bizde kendi çalışmalarımızı yapabildik yeterli miydi? Evet, yetersizdi. Ama hiç yoktan iyidir diye evde kendi çalışmalarımızı yaptık.

Katılımcılara “Pandemi sürecinde sosyal medyada yapılan müzikal içerikli yayınlar hakkında ne düşünüyorsunuz? a) Bu süreçte sizin böyle bir yayın deneyiminiz oldu mu? b) Pandemiden sonra da bu tür uygulamalar devam etmeli mi?” soruları yöneltildiğinde alınan cevaplar doğrultusunda dinleyiciler için kolay ulaşılabilir olması yönünden olumlu olduğu ancak, müzisyenlerin sahne performanslarına karşı talebi düşürmesi nedeniyle olumsuz etkilediğini düşündükleri konusunda fikir birliğine varılmıştır.

M6: Güzel bir şey halk açısından dinleyicilerimiz açısından güzel bir şey insanlar için sosyal aktivite gibi oldu dinleme fırsatı buluyorlar tabi ki dinleyicilerimiz tarafından bizim açımızdan bize zarar diye düşünüyorum.

M8: Herkes iyi düşünebilir ama ben tam tersini düşünüyorum sosyal medyada herkes müzik dinlediği için alıştılar orda dinlemeye müzisyenleri yine ikinci plana attıklarını düşünüyorum.

Katılımcıların “Pandemi sürecinin uzaması durumunda nasıl etkileneceğinizi öngörebiliyor musunuz?” sorusu için yorumları iş ve sektör değişikliği yapmak mecburiyetinde kalacakları ve bu durumun müzik sektörünü olumsuz etkilemekle beraber oldukça üzücü olduğu yönündedir.

M9: Pandemi uzarsa satacağım bir tek enstrümanım var onu da satamam eğer uzarsa ben başka mesleklerden meslek seçip evime ekmek götüreceğim.

M6: Uzarsa herkes mesleğini bırakır kazanç konusunda başka işlere yönelir bu da mesleki yönden çok sekteye uğrar çünkü atıyorum bir müzisyenin sanayide motorcu olması çok güzel bir durum olmaz buda müzik sektöründe üzücü bir hal alır.

S3: Maddi manevi çok olumsuz etkileneceğimizi düşünüyoruz hatta sektör bile değiştirebiliriz.

“Pandeminin bitmesinden sonraki süreci nasıl öngörüyorsunuz?” diye sorulduğunda katılımcıların pozitif yönde gelişmeler umduğu, süreç içerisinde mahrum kalınan aktivitelerin eskisinden çok daha yoğun bir şekilde geri döneceği fikrine sahip olduğu ve pandemi için alınan temizlik, mesafe ve hijyen önlemlerine maksimum düzeyde itina gösterilmesinin daha güzel günlere erişmek için önemli olduğu düşünceleri öne çıkmaktadır.

S3: Olumlu görüyorum insanların bu süreçte kendilerini geriye attılar çoğu şeyden vazgeçtiler veya alışkanlıklarından vazgeçtiler bir patlama olacağına inanıyorum.

M1: Pandeminin kısa bir sürede biteceğini zannetmiyorum tedbirleri elden bırakmadan birbirimize yakın olmadan temizliğe ve hijyene dikkat ederek daha güzel günler görmemizi umut ediyorum.

M11: Aslında öngördüğüm bir şey yok sadece kaldığı yerden devam etmesi gerektiğini düşünüyorum bu da zaman sonra daha iyi olacağını umut ediyorum.

Görüşme sırasında katılımcılara yöneltilen sorulardan “Pandemi sürecini kısaca özetler misiniz?” sorusuna verilen yanıtlara ilişkin süreçteki ekonomik çöküntünün hayat şartları üzerinde çok zorlu ve olumsuz etkileri olduğunu düşündükleri, bununla birlikte sağlık konusunda hastalanan, hayatını kaybeden insanların yakınlarıyla empati kurarak elem duydukları ve bir an önce salgının bitişiyle güzel günlerin gelmesini umut ettikleri anlaşılmaktadır. Katılımcı yanıtlarından bazıları şu şekildedir:

M12: Tüm dünyada yayılırken Türkiye’de yoktu mutluyduk ve bir gecede geldi, 1 hafta içerisinde de tam kapanmalar başladı. Pandemi ilan edilene kadar ülkemizde aylık ciddi bir gelirimiz varken bir gecede sıfıra vurduk, korkunç bir durumdu, alışmak uzun sürdü.

M7: Bizler için kötü bir dönem oldu, dünya için oldu ama parası olanlar için farklı bir durum olmadı. Bizim gibi kendi ayaklarının üstünde durmaya çalışanlar için bayağı zorlu bir süreç oldu. İşimize, ekonomik durumumuza, sağlık durumumuza yansdı, keşke olmasaydı. Bir ümitle bu hastalığın geride kalmasını istiyoruz, daha güzel günler görmek istiyoruz

S3: Pandemi süreci insanların bir şeylerin değerlerini anlamasını sağlayan manevi bir şey olarak görülebilir. Tabii bu süreçte hayatını kaybeden insanlar ve yakınları çok daha olumsuz etkilenmişlerdir. Çok şükür öyle bir problem yaşamadık Allah bir daha bu günleri göstermez inşallah.

Pandemi süreciyle alakalı olarak katılımcılara yöneltilen soruların sonuncusu olan “Eklemek istediğiniz başka hususlar var mı?” sorusuna verilen cevaplar arasında hastalığın yayılmasını önleyecek tedbirlere uyarak durumu kısa zamanda atlatma temennisi, müzisyenler için devletten destek talebi ve müzisyenlere yeterince saygı ve önem gösterilmediği ancak müziğin hayatta çok önemli bir unsur olarak devam etmesi gerektiği yönündeki yorumlar öne çıkmaktadır.

M14: Bizi sadece biz anladık bu süreçte, insanların işimize saygısını öğrenmiş olduk ne düşündüklerini. Müziksiz bir hayat düşünemiyoruz ama insanlar müzik çok önemli değilmiş gibi davrandı. Biz yine sevdiğimiz işi yapmaya devam edeceğiz.

M4: Müzisyenlere devletimiz destek çıksın özellikle sahneciler için.

M11: İnşallah herkes duyarlı olur, aşı gibi maske, mesafe gibi duyarlı olursa kısa zamanda bu durumu atlatırız.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir.

Sonuç ve Tartışma

Araştırma kapsamında, Erzurum'da merkez ilçeler olan Aziziye, Palandöken ve Yakutiye ilçelerinde müzik sektöründe çalışan 18 kişi ile görüşülmüştür. Katılımcılardan 14'ü müzisyen, 4'ü sahne-seslendirme ve ışık teknisyenidir. Katılımcıların tamamı erkektir. Yapılan görüşmeler tüm katılımcıların pandemi sürecinde ekonomik sıkıntılar yaşadıklarını göstermektedir. Bu ekonomik sıkıntıların katılımcıların sosyal hayat düzenlerini olumsuz etkilediği, temel ihtiyaçları bile karşılamakta zorlandıkları belirlenmiştir. Müzik sektörü çalışanlarının ekonomik kayıplarını ve/veya dezavantajlarını telafi edecek düzeyde çözümler sunulmadığı, bazı uygulamaların az da olsa olumlu etkileri olsa bile katılımcıları tatmin edecek düzeyde olmadığı görülmüştür. Gürçam ve Güneş (2021) tarafından kafe ve restoranlar üzerinde yapılan çalışma sonucunda pandemi sürecinin sadece bir sağlık sorunu olarak değil aynı zamanda ekonomik ve sosyal bir sorun olarak kendini göstermiş olduğu, nitekim bu krizle birlikte birçok insanın işini kaybettiği ya da işyerlerini kapatmak zorunda kaldığı görülmüştür. Çalışmada yer alan katılımcıların çoğu açıklanan teşvik paketlerinden yararlanamadıklarını ve yapılan teşviklerin yeterli olmadığını sıkça vurgulamışlardır. Bununla birlikte kafe ve restoran sahipleri kendi eylemleri dışında gerçekleşen ekonomik kayıplarının devlet tarafından karşılanması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Katılımcıların yanıtları göstermektedir ki pandemi sürecinde müzik ve eğlence sektöründeki duraksamalar, iş ve gelir kaybına yol açmıştır. Bu durum özellikle tek gelir kaynağı müzik sektörü olan katılımcıların ekonomik sıkıntılar nedeniyle psikolojik sorunlar da yaşadıklarını göstermiştir. Bir diğer ifadeyle, katılımcıların yaşadıkları psikolojik sıkıntıların ekonomik kayıplardan kaynaklandığı söylenebilir. Bununla birlikte süreç içerisinde sahne alamıyor olmanın önemli ölçüde performans düşüklüğüne sebebiyet verdiği, bu durumun düzeltilmesinin ve yeniden adapte olmanın zorlayıcı olduğu belirtilmiştir. Müzisyenler ve

sahne-seslendirme ve ışık teknisyenleri, dünya genelinde müzisyenlerin ikinci planda yer aldıklarını ve yeterince değeri verilmediğini düşündüklerini ifade etmişlerdir. Bolat ve Akıncı (2020), araştırmalarında beraber müzik yapma alışkanlıklarının kazanılmasının müzik disiplinin temeli ve en önemli hedef kazanımı olduğu düşünülürse; bu durumun müzik alanındaki sanatçı, eğitimci ve öğrenciler için psikolojik olarak zorluk yarattığına kanaat getirmişlerdir. Araştırmanın yazarları, katılımcıların Covid-19 kısıtlama süreçlerinde psikolojik olarak profesyonel destek alma gereği duymadığı ve almadığını tespit etmişlerdir.

Elde edilen bulgularda müzisyenlerin genellikle evde geçirdikleri sürede farklı müzik tarzlarına yöneldikleri, kendi imkanlarıyla kayıtlar alarak, mesleki çalışmalardan uzak kalmamak için gayret gösterdikleri belirlenmiştir. Katılımcıların pandemi sürecinde sosyal medyada yapılan müzikal içerikli yayınlar hakkında dinleyiciler için kolay ulaşılabilir olması yönünden olumlu olduğu ancak, müzisyenlerin sahne performanslarına karşı talebi düşürmesi nedeniyle olumsuz etkilediğini düşündükleri belirlenmiştir. Katılımcı görüşleri, pandemi sürecinin uzaması durumunda iş ve sektör değişikliği yapmak mecburiyetinde kalacakları ve bu durumun müzik sektörünü olumsuz etkilemekle beraber oldukça üzücü olduğu yönündedir. Pandeminin bitmesinden sonraki süreç için katılımcıların pozitif yönde gelişmeler umduğu, süreç içerisinde mahrum kalınan aktivitelerin eskisinden çok daha yoğun bir şekilde geri döneceği fikrine sahip olduğu ve pandemi için alınan temizlik, mesafe ve hijyen önlemlerine maksimum düzeyde itina gösterilmesinin daha güzel günlere erişmek için önemli olduğu düşünceleri öne çıkmaktadır. Katılımcılar genel bir bakış açısıyla pandemi sürecini, meydana gelen ekonomik çöküntünün hayat şartları üzerinde çok zorlu ve olumsuz etkileri olduğunu düşündükleri, bununla birlikte sağlık konusunda hastalanan, hayatını kaybeden insanların yakınlarıyla empati kurarak elem duydukları ve bir an önce salgının bitişiyle güzel günlerin gelmesini umut ettikleri şeklinde özetlemişlerdir. Konuya ilişkin son olarak hastalığın yayılmasını önleyecek tedbirlere uyarak durumu kısa zamanda atlatma temennisi, müzisyenler için devletten destek talebi ve müzisyenlere yeterince saygı ve önem gösterilmediği ancak müziğin hayatta çok önemli bir unsur olarak devam etmesi gerektiği yönündeki yorumlar öne çıkmaktadır. Beyaz-Özbey (2021), insan ilişkilerinin daha karmaşık ve birbirine bağlı hale geldiğini ve aynı zamanda insan akışının hızlandığı bir zamanda yaşadığımızı ileri sürmüştür. Yazara göre teknolojinin gelişmesiyle birlikte nüfus hızla artmakta ve nüfus artışı giderek daha tehlikeli hale gelmektedir. Özellikle yoğun nüfuslu yerler, kentsel alanlar tehlike ve risk merkezleri haline gelmiştir. Başka bir deyişle, küreselleşmenin risklerini paylaşan kentsel mekânlardır. Özellikle bir salgın olduğunda, kentsel alan yayılma ve etki hızı için büyük bir potansiyele sahiptir. Kentsel alanlar kentsel sorunlarla boğuşurken, salgının yıkıcı etkisini de ortadan kaldırmaya çalışıyorlar. Bu anlamda Covid-19 salgını mücadele alanlarından biridir.

Covid-19 salgını ortadan kaldırmak için çeşitli önlemler alınmaktadır. Alınan tedbirler birey ve toplum hayatını dönüştürücü bir etkiye sahipken; toplumsal yaşamın şekillendiği mekânı da değiştirir ve dönüştürür. Mekânlar dönüşürken, kişisel ve sosyal alanlar aynı anda meydan okumakta ve Covid-19 salgını ile birlikte yeni yaşam alanlarına duyulan ihtiyacın farkındalığı artmaktadır. Boyacıoğlu'na (2020) göre, normalleşme çalışmaları başlamış olsa da eğlence sektörü için sınırların devam etmesi ve yeni düzenlemelerin oluşması beklenebilir. Tüketiciler daha izole bir yaşam sürdürebilir ve kurumlara katılan kişi sayısı azalabilir ya da uzun süre evde kalan kişiler kendilerini dışarı atıp eğlenebilirler. Deneyim sürecinin eklediği olumlu ve olumsuz durumlar da tartışılabilirken; toplumsal ilişkiler bağlamında odak noktasında, bu süreçte sınıf farklılıklarının vurgulandığını çıkarmak zor değildir. Salgının herkesi karantinaya girmeye zorlaması, her evin eşit şartlarda olduğu anlamına geliyor.

Öneriler

Yapılan araştırma sonucunda tüm katılımcıların pandemi sürecinde ekonomik sıkıntılar yaşadıkları görülmüştür. Bu sonuçtan hareketle, müzik sektörü çalışanlarının, ulusal ya da küresel olağanüstü durumlarda ekonomik kayıplar yaşamasını önlemeye yönelik çeşitli tedbirler alınması önerilebilir. Salgın, afet vb. durumlarda olası maddi kayıpların telafisi için bir fon kurulması ve/veya meslek örgütlerinin bu gibi durumlarda kullanabilecekleri fon benzeri çeşitli kaynaklar geliştirmeleri ve bunlara devlet desteği sağlanmasına yönelik imkanlar tesis edilebilir. Müzik sektörü çalışanlarının önemli bir kısmını temsil eden müzisyenlerin, çalıştıkları performans mekânlarında (kafe, bar, düğün salonu vs.), çalıştıkları süre boyunca sigortalı ve maaşlı personel statüsünde istihdam edilmeleri sağlanabilirse, olağanüstü durumlarda yaşanan maddi hak kayıplarına karşı müzisyenlerin ekonomik olarak İŞ-KUR gibi kuruluşlar tarafından desteklenmeleri mümkün olabilir.

Ekonomik önlemler alınabilirse, psikolojik sorunlar da ekonomik yönden iyileştirilebilir. Pandemi sürecinin uzun sürmesi, insanları psikolojik olarak olumsuz etkilemiş hem maddi olarak hem psikolojik olarak çok yormuştur. Bu gibi durumlarda psikolojik destek vermek amacıyla toplum sağlığı merkezlerine bağlı birimler kurulabilir, ücretsiz psikolojik danışmanlık desteği verilerek pandemi gibi olağanüstü durumların yıkıcı etkileri ile baş etme noktasında insanlara yardımcı olunabilir. Bu noktada sunulacak olan destek hizmeti yüz yüze ya da çevrim içi kanallar yoluyla verilebilir.

Müzik sektörü çalışanlarından sahne-seslendirme ve ışık teknisyenleri salgın sürecinde sahneden (iş sahalarından) uzak kaldılar, ama müzisyenler sosyal medya üzerinden müzik yapmaya, besteler üretmeye, performanslarını sergilemeye devam edebildiler. Sahne-

seslendirme ve ışık teknisyenlerinden bazıları pandemi sürecine sahada çalışmadığı için yeni icatlara yönelmiş ve hizmet sektöründen üretim sektörüne doğru bir değişime girmiş olabilirler. Ürettikleri ürünlerin pazarlanması ve satışı konusunda bilgi ve deneyim sahibi olmamaları gibi sebeplerle, üretim sürecinden kopmamalarını sağlamak, üretilen ürünlerin ekonomik katma değerini artırmaya yönelik uygulamaları desteklemek önemli bir avantaja olarak düşünülebilir. Ar-ge çalışmalarının desteklenmesi ve yerli müzik teknolojisi üretiminin teşvik edilmesi, internet satışında hem alıcı hem satıcı için kolaylık ve koruyucu önlemlerin alınması sağlanabilir.

Covid-19 pandemisinin sona ermesi ve bu süreçte kazanılan deneyimler üzerine tüm dünyada başlayan yeni dönemde, müzik sektöründe yaşanan değişim, dönüşüm ve gelişmelerin, daha geniş katılımcılardan oluşan çalışma gruplarıyla, daha derinlemesine bilgi edinmeye yönelik nitel ve nicel yöntemlerin birlikte işe koşulduğu daha çok çalışmaya ihtiyaç vardır. Özellikle sosyo-ekonomik ve psikolojik bağlamlarda yapılacak olan çalışmaların sonuçlarından hareketle Türkiye’de müzik politikalarının şekillenmesine, veriye dayalı sosyal politikaların üretilmesine ve sosyo-ekonomik açıdan pek de avantajlı sayılamayacak olan müzik sektörü çalışanlarının yaşam koşullarının iyileştirilmesine önemli katkılar sağlanacağı söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Angı, Ç. E. (2005). Müzik kavramı ve Türkiye’de dinlenen bazı müzik türleri. *İdil Dergisi*, 2(10), 59-81. <https://doi.org/10.7816/idil-02-10-05>
- Aslan, R. (2020). Kovid-19 fizyoloji ve psikolojiyi nasıl etkiliyor? *Göller Bölgesi Aylık Ekonomi ve Kültür Dergisi Ayrıntı*, 8(88), 47-53. https://www.researchgate.net/publication/348591364_KOVID-19_FIZYOLOJİ_VE_PSIKOLOJİYİ_NASIL_ETKİLİYOR
- Ayas, G. (2015). *Müzik sosyolojisi sorunlar, yaklaşımlar, tartışmalar*. Doğu Kitapevi.
- Aziz, A. (2013). *Televizyon ve radyo yayıncılığı*. Hiperlink.
- Beyaz-Özbey, İ. (2021). Sosyolojik açıdan Covid-19 salgını: Erzurum’da kent, mekân ve toplumsal yaşam. *İdealkent Dergisi*, 12(Covid-19 Özel Sayısı), 221-243. <https://doi.org/10.31198/idealkent.853769>
- Bilgiç-Ulun, A. (2020). Covid-19 salgının küresel düzeyde incelenmesi: ekonomik etkiler ve vergisel önlemler. *Ekonomi, İşletme ve Maliye Araştırma Dergisi*, 2(2), 89-102. <https://doi.org/10.38009/ekimad.729646>
- Bolat, M., & Akıncı, M. Ş. (2020, 29-31 Ekim). *Müzik alanındaki öğretim elemanlarının Covid-19 süreçlerine ilişkin görüşleri*. [Sözlü bildiri] II. Uluslararası 29 Ekim Bilimsel Araştırmalar Sempozyumu, Ankara. ss. 331-342.
- Boyacıoğlu, Ö. A. (2020). Covid-19 pandemisinin müzik festivallerine mekânsal etkisi: “Virtual Festival”. *Etnomüzikoloji Dergisi*, 3(2), 229-311. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/etnomuzikoloji/issue/57697/820259>
- Bulut, M. H. (2001). Müziğin toplumsal işlevinin niteliği. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1), 173-175. <https://dergipark.org.tr/en/pub/gefad/issue/6769/91102>
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (15. basım). Pegem Akademi.
- Çuhadar, C. H. (2016). Müzik ve müzik eğitimi. *Sosyal bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(1), 217-230. <https://dergipark.org.tr/en/pub/cusosbil/issue/32036/350104>
- Duran, M. S., & Acar, M. (2020). Bir virüsün dünyaya ettikleri: Covid-19 pandemisinin makroekonomik etkileri. *International Journal of Social and Economic Sciences*, 10(1), 54-67. <https://doi.org/10.46928/iticusbe.870711>
- Erdal, G. G. (2007). *Müziğin kişisel, toplumsal, ulusal, uluslararası işlevleri üzerine*. [Sözlü Bildiri]. 38. ICANAS Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, Ankara.
- Erdoğan, İ. (2000). Müziğin ve toplumsalın üretimi: müziğin siyasal ekonomisi, kültür ve ideolojisi üzerinde araştırma gereği. *Araştırma ve Yorum Dergisi*, (6), 8-16. https://www.researchgate.net/publication/266396412_Muzigin_ve_toplumsalın_uretimi_Muzigin_siyasal_ekonomisi_kulturu_ve_ideolojisi_uzerinde_arastirma_geregi

- Erol, A. (2009). *Popüler müziği anlamak kültürel kimlik bağlamında popüler müzikte anlam* (3. Basım). Bağlam.
- Ertaş, A., Kağan, G., Akçi, Y., & Zelka, M. (2021). Türk toplumunun Covid-19'a ilişkin bilgi, tutum ve uygulamaları. *EKEV Akademi Dergisi*, 25(86), 1-20. <http://doi.org/10.17753/Ekev1851>
- Gazimihal, M. R. (1961). *Musiki sözlüğü*. Milli Eğitim Basımevi.
- Göher, F. M. (2007, 10-15 Eylül). *Müziğin toplumsal işlevi müzik, siyaset, din ve ekonomi*. [Sözlü Bildiri]. 38. ICANAS Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, Ankara.
- Güler, Ş. (2020). *Kurumsal reklam ve öyküleme: ulusal ve uluslararası kuruluşlar üzerinde bir araştırma*. (Tez No. 630136) [Doktora tezi, Marmara Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Günay, E. (2011). *Müzik sosyolojisi-sosyolojiden müzik kültürüne bir bakış*. Bağlam.
- Gürçam, Ö. S., & Güneş, Ç. (2021). Covid-19'un kafe ve restoranlar üzerindeki etkilerinin incelenmesi: Iğdır örneği. *Iğdır Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* (6), 37-50. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2167589>
- Güven, U.Z., & Ergur, A. (2014). Dünyada ve Türkiye'de müzik sosyolojisinin yeri ve gelişimi. *Sosyoloji Dergisi*, 3(29), 1-19. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusosyoloji/issue/561/5555>
- Kabataş, M. (2009). Müzik sektörümüzün müzik hayatımız açısından durumu ve değerlendirilmesi. (Tez No. 240516) [Yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi-Malatya]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Karakaş, M. (2020). Covid-19 salgınının çok boyutlu sosyolojisi ve yeni normal meselesi. *İstanbul University Journal of Sociology*, 40(1), 541-573. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusosyoloji/issue/56274/776402>
- Karakoyun, E. (2008). Türkiye'de ve dünyada müzik endüstrisinin mevcut durumu: bir araştırma. (Tez No. 215718) [Yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi-Isparta]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Kutluk F. (1997). *Müzik ve politika*. Doruk.
- Krueger, B. (2020). *Müzikonomi*. Mundi Kitap.
- Lena, F. (2018). *Türkiye'nin müzik endüstrisinde çeşitlilik*. Kreksa Kültür Yayınları.
- MÜ-YAP Bağlantılı Hak Sahibi Fonogram Yapımcıları Meslek Birliği (MÜ-YAP). (t.y.). Türkiye: Pazar hakkında. <http://tr.mu-yap.org/turkiye/>
- Nakiboğlu, A., & Işık, S. (2020). Kovid-19 salgınının ekonomi üzerindeki etkileri: Türkiye'de işletme sahipleri üzerinde bir araştırma. *Journal of Turkish Studies*, 15(4), 765-789. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.43368>

- Sağlık Bakanlığı, (2022, 14 Ağustos). Covid-19 Bilgilendirme Platformu: <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66935/genel-koronavirus-tablosu.html>
- Sezen, M. (2010). *Eğlence sektöründe çalışma ilişkileri*. (Tez No. 273716) [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Soykan, Ö. N. (2000). *Müziksel dünya ütopyasında Androno ile bir yolculuk*. Bulut.
- Soylu, Ö. B. (2020). Türkiye ekonomisinde Covid-19'un sektörel etkileri. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 169-185. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1168046>
- Soysal, T. (2019). Avrupa Birliği'nin dijital tek pazarda telif hakları direktifi çerçevesinde müzik sektöründe “değer bolluğu” kavram ve düzenlemenin internet içerik paylaşım sitelerine etkileri. *Ankara Barosu Dergisi*, 77(4), 139-206. <https://doi.org/10.30915/abd.701420>
- Şenel, O. (2013). *Müzik algısı, müzik tercihi ve sosyal kimlik bağlamında müzikte önyargı ve kalıp yargı*. (Tez No. 356239) [Doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi-İzmir]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Türkmen, E. F. (2019). Müzik eğitiminde öğretim yöntemleri. Pagem Akademi.
- Müziksel değişim ve dönüşüm 1945-1946 Akbaba Dergisi örneği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (32), 35-50. <https://dergipark.org.tr/en/pub/dpusbe/issue/4774/65726>
- Uçan, A. (2005). *Müzik eğitimi, temel kavramlar- ilkeler-yaklaşımlar ve Türkiye'deki durum*. Arkadaş.
- Uçar, M. C. (2007, 10-15 Eylül). *Gelişen müzik endüstrisi ve bunun müziksel yozlaşmaya etkileri* [Sözlü Bildiri]. 38. ICANAS Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, Ankara.
- Ulusoy, M. D. (2005). *Sanatın sosyal sınırları*. Ütopya.
- Üstün, Ç., & Özçiftçi, S. (2020). Covid-19 pandemisinin sosyal yaşam ve etik düzlem üzerine etkileri: bir değerlendirme çalışması. *Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi*, 25(1), 142-153. <https://doi.org/10.21673/anadoluklin.721864>
- World Health Organisation (WHO), (2022, 15 Ağustos). <https://covid19.who.int>
- Zeybek, Z., Bozkurt, Y., & Aşkın, R. (2020). Covid-19 pandemisi: psikolojik etkileri ve terapötik müdahaleler. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Bahar (Covid-19 Özel Ek), 304-318. <https://dergipark.org.tr/en/pub/iticusbe/issue/55168/753233>

EKLER

EK-1: Görüşme Soruları

1. Pandemi sürecinde Covid-19 hastalığına yakalandınız mı? () EVET () HAYIR
 - a. Covid-19'a yakalandıysanız tedavi süreciniz hakkında bilgi verir misiniz?
 - b. Bu durum sizin iş kaybınıza neden oldu mu?
2. Covid-19 sürecinde Ekonomik ve/veya Psikolojik sıkıntılar yaşadınız mı? Ne tür sıkıntılar yaşadınız? Bu sıkıntılar yaşam şartlarınızı ne kadar etkiledi?
 - a. Ekonomik sıkıntı yaşadığınız dönemde enstrümanınızı satmayı düşündünüz mü? (Sadece müzisyenlere sorulmuştur)
 - b. Salgın sürecinde enstrümanlarınızın bakımını (ekipman/sarf malzeme alımı vb.) gerektiği gibi yapabildiniz mi? (Sadece müzisyenlere sorulmuştur)
 - c. Ekonomik sıkıntıdan dolayı aileniz ve/veya çevrenizle ilişkilerinizde sorunlar yaşadınız mı?
 - d. Bu süreçte “keşke ... işte çalışsaydım da bu işi yapmasaydım” dediğiniz oldu mu?
3. Sahneden uzak kalmanın sizin için olumlu ve/veya olumsuz yönleri nelerdir?
4. Pandemi sürecinde Türkiye’de müzisyenler (müzik sektörü çalışanları) için uygulanan düzenlemeler hakkında ne düşünüyorsunuz?
5. Dünyada pandemi sürecinde uygulanan tedbirlerin müzik piyasasına etkilerini nasıl değerlendiriyorsunuz?
6. Kısmi ve tam kapanma olarak adlandırılan dönemlerde ne tür müziksel çalışmalar yapabildiniz? (Sadece müzisyenlere sorulmuştur)
7. 1 Temmuz 2021 tarihinde başlayan normalleşme süreci sizi nasıl etkiledi?
 - a. Bu süreçte ekonomik olarak bir iyileşme/gelişme yaşadınız mı?
 - b. Müzik sektörüne yönelik normalleşme uygulamalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?
8. Pandemi sürecinin uzaması durumunda nasıl etkileneceğinizi öngörebiliyor musunuz?

9. Pandeminin bitmesinden sonraki süreci nasıl öngörüyorsunuz?
10. Pandemi sürecinde sosyal medyada yapılan müzikal içerikli yayınlar hakkında ne düşünüyorsunuz? (Sadece müzisyenlere sorulmuştur)
 - a. Bu süreçte sizin böyle bir yayın deneyiminiz oldu mu?
 - b. Pandemiden sonra da bu tür uygulamalar devam etmeli mi?
11. Sürecin verimliliğinizi ve performansınızı etkilediğini düşünüyor musunuz? (Sadece müzisyenlere sorulmuştur)
12. Tam veya kısmi kapanma süreçlerinde müzik çalışmalarınızı yaptınız iş yeriniz, süreçten nasıl etkilendi? İş yerinizdeki diğer müzisyen olmayan çalışanlar bu süreçten nasıl etkilendiler?
13. Pandemi sürecini kısaca özetler misiniz?
14. Eklemek istediğiniz başka hususlar var mı?

KİŞİSEL BİLGİLER

Cinsiyet:

Yaş:

Eğitim durumu:

Mesleki müzik eğitimi almış olma durumu:

Uzmanlık:

Meslek:

Müziksel mesleki deneyim yılı:

Müzik sektöründe çalışılan işyeri (Kafe, Bar, Stüdyo, Düğün Salonu vb.):

Aylık gelir:

Ek gelir var mı?

Medeni durum:

Sosyal güvence:

EK-2: Etik Kurul İzni

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU
Güzel Sanatlar Birimi Etik Kurul Başkanlığı

KARAR BİLGİLERİ	Toplantı Sayısı: 9 Karar No: 1	Toplantı Tarihi: 14.09.2021
	Aşağıda bilgileri verilen tez/çalışma ile ilgili çalışmanın, etik ilkeler açısından değerlendirilmesi isteği ile ilgili husus görüşüldü. Yapılan görüşmelerden sonra; söz konusu tez/çalışma ile ilgili, araştırmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak konuyla ilgili çalışmanın gerçekleştirilmesinde etik ve bilimsel yönden sakınca bulunmadığına, Etik Kurulu oy birliği ile karar vermiştir.	
ÇALIŞMA BİLGİLERİ	Proje Yürütücüsü: Dr. Öğr. Üyesi Şevki Özer AKÇAY Çalışma Konusu: "Covid-19 Salgınının Erzurum'da Müzik Sektörü Çalışanları Üzerindeki Etkilerinin Belirlenmesi " kapsamında araştırmanın çalışması.	

EĞİTİM BİLİMLERİ BİRİM ETİK KURULU		İMZA
Prof. Dr. Yunus BERKLİ	Etik Kurul Başkanı	
Prof. Dr. Hüseyin YURTTAŞ	Etik Kurul Başkan Yardımcısı	
Prof. Dr. Mustafa BULAT	Etik Kurul Üyesi	
Prof. Dr. Ayşe Aslıhan EROĞLU	Etik Kurul Üyesi	
Prof. Dr. Ahmet Selim DOĞAN	Etik Kurul Raportörü	

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu: 063A0B15E62 Belge Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/ataturk-universitesi-ebys>

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER	
Adı Soyadı	Habip ÇEMÇ
Doğum Yeri ve Tarihi	
EĞİTİM DURUMU	
Lise	Erzurum Lisesi
Lisans	Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Müzik Bilimleri Bölümü Müzikoloji Ana Sanat Dalı
İŞ DENEYİMİ	
Eylül Güzel Sanatlar Değeri Gitar Öğitmenliğı Yakutiye Halk Eğitim Merkezi Gitar Öğitmenliğı S'stüdyo Gitar Öğitmenliğı ve Stüdyo Kayıt Temusan Seslendirme Tonmaister	
İLETİŞİM	
E-Posta Adresi	